

Actualisatie en regionalisering bedrijfstakramingen

Ontwikkeling van de werkgelegenheid en arbeidsproductiviteit tot 2032 naar 18 bedrijfstakken en 40 COROP-gebieden

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Maart 2022

Actualisatie en regionalisering bedrijfstakramingen

Ontwikkeling van de werkgelegenheid en arbeidsproductiviteit tot 2032 naar 18 bedrijfstakken en 40 COROP-gebieden

Martin Koning
Sem van Meurs

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Nationale ramingen	9
2.1	Actualisatie nationale raming	9
2.2	Exogenen	11
2.3	Verlegging basisjaar: ontwikkelingen 2017-2019	14
2.4	Raming op nationale niveau tot 2032	16
3	Regionale ramingen	21
3.1	Aanpak	21
3.2	Regionale bedrijfstakontwikkelingen in het verleden	22
3.3	Specialisatiepatroon en afwijkende trends per provincie	24
3.4	Overzicht resultaten per bedrijfstak	29
3.5	Doorkijk tot 2040	49

1 Inleiding

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken (EZK) heeft het EIB een actualisatie en regionalisatie van de bedrijfstakramingen uit de studie 'Ruimte voor economische activiteit tot 2030'¹ uitgevoerd. In deze studie uit 2019 zijn naast de ramingen van de toegevoegde waarde, werkgelegenheid en arbeidsproductiviteit van 18 bedrijfstakken ook de ruimtevraag naar bedrijventerreinen en kantoren voor twee scenario's in beeld gebracht. Het onderzoek uit 2019 was vooral gericht op nationaal niveau met een nadere uitsplitsing naar vier landsdelen.

Dit onderzoek vindt plaats in het kader van het project GRIP op grote bedrijfsvestigingen en het programma werklocaties waarbij EZK en het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) samen met provincies de inzet op bedrijventerreinen versterken. EZK wil de provincies en onderliggende regio's ondersteunen om hun economisch groeipotentieel in kaart te brengen. Daarom worden in dit onderzoek de nationale ramingen naar COROP-gebieden vertaald. Deze raming moet regio's en provincies in staat stellen om hun verwachtingen voor de ontwikkelingen van economische activiteiten in hun regio te toetsen en mogelijk bij te stellen. Inzicht in de ontwikkelingen van de economische activiteiten in hun regio biedt hen de mogelijkheid om in hun ruimtelijk beleid te anticiperen op deze ontwikkelingen. Daarbij gaat het in de praktijk om het inschatten van de (extra) vraag naar bedrijventerreinen en kantoren.

In veel studies naar de ruimtevraag van sectoren wordt de ontwikkeling van de ruimtevraag vaak volledig gekoppeld aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid van een bedrijfstak. In de dienstentakken liggen de ontwikkelingen van de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde niet ver uiteen, en kan de ontwikkeling van de werkgelegenheid goed worden gebruikt als indicator voor de toekomstige ruimtevraag. Bij de industrietakken, de groothandel, bouwnijverheid en vervoer blijft de werkgelegenheid historisch achter op de ontwikkeling van de toegevoegde waarde of kende deze zelfs een tegengestelde ontwikkeling. Het ruimtegebruik laat zich voor deze bedrijfstakken veel beter verklaren en voorspellen aan de hand van de toegevoegde waarde dan aan de hand van de werkgelegenheid. Om deze reden wordt in deze studie naast de ontwikkeling van de werkgelegenheid ook die van de toegevoegde waarde tot 2032 in beeld gebracht.

Naast dat deze studie een regionalisering betreft, heeft er ook een actualisatie plaatsgevonden van zowel het startjaar als het eindjaar. Inmiddels zijn wij meer dan twee jaar verder en wordt nu 2019 in plaats van 2017 als startjaar gebruikt en is het zichtjaar met twee jaar verlegd naar 2032. Aanvullend wordt ook een doorkijk gegeven van de economische ontwikkeling per COROP-gebied tot 2040.

¹ <https://www.eib.nl/publicaties/ruimte-voor-economische-activiteit-tot-2030/>

2 Nationale ramingen

2.1 Actualisatie nationale raming

In deze studie maken we een actualisatie van de in 2019 door het EIB uitgevoerde nationale bedrijfstakramingen. Het basisjaar van 2017 wordt hierbij verlegd naar 2019 en het eindjaar van 2030 naar 2032. Er zijn twee scenario's kwantitatief uitgewerkt: een gunstig en een behoedzaam groeiscenario. Deze scenario's geven samen een plausibele bandbreedte weer voor de toekomstige economische ontwikkelingen van 18 bedrijfstakken met een bijbehorende regionale spreiding. Voor de twee scenario's wordt de ontwikkeling tot 2032 geschetst van de toegevoegde waarde, de werkgelegenheid en de arbeidsproductiviteit voor de 18 afzonderlijke bedrijfstakken en de 40-COROP-gebieden.

In tabel 2.1 worden de 18 bedrijfstakken die worden onderscheiden in dit onderzoek opgesomd met de bijhorende SBI-code.

Tabel 2.1 Bedrijfstakindeling

Code	Omschrijving	SBI (2008)
VG	Voedings- en genotsmiddelenindustrie	10-12
TK	Textiel- en kledingindustrie	13-15
AO	Aardoliebasisindustrie	19
CH	Chemische industrie	20-22
ST	Staalindustrie	24-25
SB	Scheepsbouw	30
BM	Bouwmaterialenindustrie	16, 23
ME	Metaalelektro	26-29
OI	Overige industrie	17, 18, 31, 32, 33
BO	Bouwnijverheid	41-43 (F)
GH	Groothandel	46
OV	Opslag en dienstverlening voor vervoer	52
VE	Vervoer	49, 50, 51, 53
DH	Detailhandel en horeca	45, 47, 55, 56
ZD	Zakelijke dienstverlening	58-82 (J, K, L, M, N)
OW	Onderwijs	85 (P)
ZO	Zorg	86-88 (Q)
OQ	Overige quartaire diensten	84, 90-96 (O, R, S, T)

Bron: EIB

Het primair doel van de bedrijfstakramingen is om de structurele economische ontwikkeling van een bedrijfstak in beeld te brengen om van hieruit de ruimtevrage naar bedrijventerreinen en kantoren te ramen. Met de 18 onderscheiden bedrijfstakken wordt 90% van de totale Nederlandse toegevoegde waarde en 96% van het totale Nederlandse arbeidsvolume in 2019 gedekt. Voor de bedrijfstakken 'Landbouw' (A), 'Delfstoffenwinning' (B), 'Energievoorziening' (D) en 'Waterbedrijven en afvalbeheer' (E) zijn geen toekomstprognoses opgesteld.

Zowel de ontwikkeling als de ruimtelijke spreiding van deze sectoren wordt sterk door landelijk en regionaal overheidsbeleid bepaald. Het regionaliseren van een nationale raming is voor deze sectoren om deze reden niet goed te realiseren. Indien regionale overheden deze ruimtevraag in kaart willen brengen, zal eerst per regio een inventarisatie van deze bedrijfstakken moeten worden gemaakt om van hieruit een bandbreedte voor het toekomstig regionaal ruimtegebruik van deze sectoren in beeld te kunnen brengen.

Werkgelegenheid: personen, banen en arbeidsjaren

Naast de ontwikkeling van de toegevoegde waarde wordt ook de ontwikkeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak geraamd. Voor de toekomstige ontwikkelingen voor de werkgelegenheid wordt de groei van het aantal arbeidsjaren geraamd. Het CBS geeft per bedrijfstak de werkgelegenheid op verschillende definities: het aantal werkzame personen, het aantal banen en het aantal arbeidsjaren (tabel 2.2). Een arbeidsjaar is een maatstaf van het arbeidsvolume waarbij alle banen (voltijdbanen en deeltijdbanen) zijn omgerekend naar voltijdbanen. Deze maatstaf sluit het best aan bij het niveau van de toegevoegde waarde van een bedrijfstak. Uitzendkrachten worden door het CBS niet bij het arbeidsvolume van een individuele bedrijfstak toegerekend, maar in zijn geheel aan de bedrijfstak 'Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling' (SBI 78) toegerekend. Deze bedrijfstak valt in de prognoses onder de bedrijfstak 'Zakelijke diensten'. Een kwart van de werkgelegenheid in deze bedrijfstak bestaat uit uitzendkrachten. Binnen de totale werkgelegenheid in Nederland hebben uitzendbanen met 8% een beperkt aandeel. Daarnaast staat in deze studie de ontwikkeling (groei of krimp) van sectoren centraal. Daarom kan voor de ontwikkeling van het totale arbeidsvolume exclusief uitzendkrachten dan ook als indicator worden gehanteerd voor de ontwikkeling van het aantal banen per sector inclusief uitzendkrachten volgens de LISA-definitie.

Tabel 2.2 Werkzame personen, banen en arbeidsjaren in de 18 bedrijfstakken, 2019, in duizendtallen.

	Werkzame personen	Banen	Arbeidsjaren
Voedings- en genotmiddelen	139	148	123
Textiel en kleding	17	19	15
Aardoliebasisindustrie	6	6	5
Chemische industrie	92	93	86
Staalindustrie	116	120	109
Scheepsbouw	19	19	18
Bouwmaterialenindustrie	38	39	35
Metaalelektro	163	168	157
Overige industrie	213	222	190
Groothandel	531	559	471
Opslag en dienstverlening	105	109	96
vervoer			
Bouwnijverheid	504	564	436
Detailhandel en horeca	1.438	1.609	949
Vervoer	308	335	261
Zakelijke diensten	2.685	3.073	2.128
Onderwijs	552	621	444
Zorg	1.487	1.681	1.092
Overige quartaire diensten	883	1.014	795
Totaal	9.296	10.399	7.410

Bron: EIB

2.2 Exogenen

Voor de raming van de economische ontwikkeling van de afzonderlijke 18 bedrijfstakken wordt gebruikt gemaakt van zogeheten exogenen, die als verklarende variabele worden gebruikt voor de nationale ontwikkeling van de toegevoegde waarde per bedrijfstak. Voor deze modelvergelijkingen zijn in de studie uit 2019 regressievergelijkingen opgesteld en historische simulaties uitgevoerd. Deze exercitie is nu niet herhaald. Er wordt gebruik gemaakt van dezelfde modelvergelijkingen.²

In tabel 2.3 worden de uitgangspunten van de exogenen voor het behoedzame en het gunstige scenario weergegeven.

Tabel 2.3 Uitgangspunten behoedzaam en gunstig scenario, jaarlijkse groeicijfers, 2019-2032			
Economische factoren	Historisch	Behoedzaam	Gunstig
Bruto binnenlands product	2%	1,3%	2,3%
Relevante wereldhandelsvolume	5%	3%	5%
Concurrerende wereldhandelsprijzen	1,1%	0,8%	1,3%
Consumptie	2,1%	1,0%	2%
Huishoudens	0,9%	0,2%	0,5%
Olieprijs (niveau)	€ 46	€ 50	€ 70
Lange rente (niveau)	3,6%	1,5%	2%

Bron: EIB

In tabel 2.3 worden de uitgangspunten voor de toekomstige ontwikkeling in beide scenario's afgezet tegen de historische ontwikkeling. In de vorige studie zijn de groeifactoren voor de factoren zo veel mogelijk afgestemd op de structurele ontwikkelingen in scenario's die in de WLO-studie van 2015 zijn opgesteld. Er heeft nog geen integrale actualisatie van de scenario's plaatsgevonden. Wij gebruiken voor de actualisatie dezelfde ontwikkeling van de exogenen als in de studie uit 2019. Door de verlegging van het startjaar naar 2019 zijn er wel lichte veranderingen in de historische ontwikkelingen ten opzichte van de vorige studie. Zo bedroeg het indexcijfer van het wereldhandelsvolume in de vorige studie 4,7% en het jaarlijkse groeicijfer van de consumptie was 1,7%. Door de hoge groei van de wereldhandel in 2018 en 2019, en door hogere geactualiseerde cijfers in 2016 en 2017 voor de consumptie valt de gemiddelde historische ontwikkeling nu iets hoger uit.

Toegevoegde waarde en werkgelegenheid: verklarende factoren per bedrijfstak

De vooruitzichten voor de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en werkgelegenheid van de bedrijfstakken zijn op dezelfde manier bepaald als in de vorige studie. Hierbij worden algemene nationale economische en demografische ontwikkelingen vertaald naar de ontwikkelingen van de 18 onderscheiden bedrijfstakken. De nationale economische groei is een belangrijke determinant voor de groei van vrijwel alle bedrijfstakken, terwijl de wereldhandel aanvullende verklaringskracht biedt voor bedrijfstakken met een belangrijke afzet in het buitenland. Voor bedrijfstakken die sterk op de binnenlandse afzet zijn aangewezen biedt het consumptievolume soms aanvullende verklaringskracht naast de bbp-groei. Voor de werkgelegenheid is de samenhang geschat tussen de ontwikkeling van het arbeidsvolume en de ontwikkeling van de toegevoegde waarde van de bedrijfstak. Op deze wijze wordt ook impliciet de relatie met de ontwikkeling van de arbeids-productiviteitsontwikkeling in beeld gebracht.

² In de EIB/BCI-studie 'Ruimte voor economische activiteit tot 2030' uit 2019 wordt uitgebreid aandacht besteed aan de gehanteerde modelvergelijkingen.

Het gehanteerde schattingsmodel richt zich op de lange termijnontwikkeling van de productie (volume van de toegevoegde waarde) en de werkgelegenheid. Wij maken hierbij gebruik van het Error Correction Model (ecm) van Engle en Granger (1987).³ Voor sommige bedrijfstakken is op basis van de resultaten gekozen om alleen in niveaus of mutaties te schatten. Voor iedere bedrijfstak is gezocht naar een plausibele en significante samenhang met de ontwikkeling van de productie en de ontwikkeling van de relevante macro-economische grootheden. Hierbij is voor de verklaringskracht ook naar de historische dynamische simulaties gekeken.

De historische verbanden zijn geschat voor de periode 1995-2017. Deze periode is lang genoeg om voldoende waarnemingen te genereren en ligt weer niet zover terug dat de periode geen goede referentie meer kan bieden voor de toekomst. De gehanteerde exogenen geven een goed historisch beeld van de conjunctuur per bedrijfstak, maar van jaar-op-jaar zijn er wel nog behoorlijke onverklaarde bewegingen (residuen). Dit laatste is vrij gebruikelijk en voor een structurele analyse richting 2032 ook geen obstakel. De historische verbanden bieden voor ons doel dan ook een robuust uitgangspunt.

Wel is voor de actualisatie voor het startjaar 2019 de cijfers voor de toegevoegde waarde en werkgelegenheid van het CBS als startniveau genomen en zijn hierop de jaarlijkse ontwikkelingen bepaald. De nationale rekeningen van het CBS bevatten voorlopige cijfers voor 2020 op nationaal niveau, maar nog niet op regionaal niveau. Om deze reden is 2019 als startjaar gekozen. Hiernaast biedt dit startjaar het voordeel dat hierin geen incidentele economische effecten van de COVID-19-pandemie zitten en daarmee een beter startpunt bieden voor de ramingen van de structurele ontwikkelingen van de 18 bedrijfstakken.

Logistieke ruimtevrage

In de provinciale ramingen voor het ruimtegebruik wordt vaak de logistieke sector als bedrijfstak onderscheiden om de ruimtevrage naar logistiek vastgoed te ramen. In onze ramingen worden binnen de logistieke sector meerdere bedrijfstakken onderscheiden met ieder zijn eigen dynamiek. Wanneer we kijken naar het afgegeven aantal bouwvergunningen dan komt het grootste deel van de aanvragen voor logistiek vastgoed vanuit bedrijven in de sectoren vervoer en de opslag en dienstverlening voor vervoer. Ruim de helft van de nieuwbouwvergunningen zijn voor bedrijven in deze twee sectoren. Ruim een derde van de vergunningen zijn voor bedrijven in de detailhandel en de groothandel. Voor de ruimtevrage heeft de handel echter een veel groter gewicht dan vervoer. Ook de zakelijke dienstverlening kent logistieke gebouwen. Voorheen had de zakelijke dienstverlening een aandeel van ongeveer 20% in de nieuwbouwvergunningen voor logistieke gebouwen, maar dit aandeel is al jaren aan het dalen en is inmiddels gehalveerd.

In de totale ruimtevrage is de omvang van zowel de groothandel als de detailhandel veel groter dan die van de sectoren vervoer en opslag en dienstverlening voor het vervoer. De ruimtevrage van de groothandel en de detailhandel bedroeg in 2017 respectievelijk 9.300 en 10.500 hectare en zijn hiermee de grootste ruimtevragers op formele bedrijventerreinen van alle bedrijfstakken. De ruimtevrage van de sectoren Vervoer en Opslag en dienstverlening voor vervoer is met ieder zo'n 3.000 hectare beduidend kleiner.⁴

Twee scenario's: behoedzaam en gunstig

Net als in de vorige studie bevat de actualisatie ook twee scenario's. Om recht te doen aan structurele groeiverschillen die zich in de toekomst kunnen voordoen wordt vaak met scenario's gewerkt. Dit is ook gedaan in de WLO-studie. Het gunstige scenario houdt rekening met relatief hoge economische groei en het behoedzame scenario met een relatief lage economische groei. De uitgangspunten voor deze scenario's zijn nagenoeg identiek aan de vorige studie.

³ Engle, R. F., & Granger, C. W. (1987). Co-integration and error correction: representation, estimation, and testing. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 251-276.

⁴ EIB / BCI (2019). Ruimte voor economische activiteit tot 2030. p. 15.

Impact van Covid-19 pandemie

De omstandigheden veroorzaakt door Covid-19 leiden in sommige sectoren tot grote mutaties in de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. Door het sluiten van horecagelegenheden verliest die sector veel inkomsten vergeleken met voorgaande jaren. Aan de andere kant zijn er sectoren die juist (sneller dan verwacht) groeien; denk bijvoorbeeld aan de groothandel en de opslag en dienstverlening voor vervoer, die beide een sterke groei vertonen door de hoge mate waarin consumenten goederen online bestellen en laten bezorgen. Hoewel de crisis (op de korte termijn) een grote impact heeft op een aantal sectoren, gaat het in de ramingen om de structurele ontwikkeling op langere termijn. Naar verwachting zal het virus de economische activiteiten in Nederland niet (in dezelfde mate) blijven beïnvloeden tot 2032. In 2021 werd na beëindiging van de lockdown duidelijk dat de vraag in de getroffen sectoren weer herstelden en dat ook de mobiliteit terugkeerde naar bijna oude niveaus. Wij gaan er in deze ramingen ervan uit dat de effecten van Covid-19 op de verschillende bedrijfstakken vooral van tijdelijke aard zijn en dat de lange termijnontwikkeling niet in sterke mate wordt beïnvloed.

Zo wordt voor de horeca naar verwachting dat de toegevoegde waarde en werkgelegenheid geheel zal terugveren als de sector niet langer geconfronteerd wordt met maatregelen die de capaciteit en openingstijden aan banden legt. Aan de andere kant hebben wij gezien dat tijdens de pandemie de trend van meer online winkelen is versneld en dit ook de groei heeft versneld van de groothandel, en de opslag en dienstverlening voor vervoer. Wij gaan in onze ramingen ervan uit dat dit voor een groot deel een versnelling is geweest van de onderliggende trend die anders in latere jaren zou zijn opgetreden en dat de invloed hiervan op de structurele niveaus in 2032 van deze sectoren beperkt is.

Bijzondere trends: verduurzaming en technologische ontwikkeling

Er spelen voor de periode tot 2032 twee belangrijke trends die de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid in de verschillende bedrijfstakken zullen gaan beïnvloeden. Deze trends zijn ook opgenomen in de eerdere studie uit 2019. De eerste trend is die van verduurzaming. Klimaatbeleid om de CO₂-uitstoot terug te dringen zal de ontwikkeling in een aantal CO₂-intensive bedrijfstakken afremmen, terwijl dit voor andere bedrijfstakken extra productie kan opleveren. Een andere belangrijke trend is die van technologische ontwikkeling.

Verduurzaming

In de komende jaren zal er meer en intensiever klimaatbeleid gevoerd gaan worden en dit kan grote gevolgen hebben voor specifieke sectoren. Zo zijn er sectoren die hierdoor extra activiteiten zullen gaan ontwikkelen. De bouw- en installatiesector met de bouwmaterialen-industrie als belangrijke toeleverancier moet grote aantallen woningen en andere gebouwen verduurzamen en ook de energie-infrastructuur aanpassen om dit mogelijk te maken. Ook de metaalelektro zal als producent van zonnepanelen, windturbines en warmte-installaties hieraan een bijdrage leveren. Hiernaast zijn er sectoren die nadelen gaan ondervinden van het klimaatbeleid. De zware industrietakken waaronder de aardolie-industrie, chemische industrie en de staalindustrie die veel CO₂-uitstoot veroorzaken, zullen kosten moeten maken om deze uitstoot te reduceren. Ook het vervoer en indirect de opslag en dienstverlening voor vervoer zullen worden geraakt. Naast het effect vanuit de kosten voor de zware industrie en vervoer kan er mondiaal gezien ook een concurrentie-effect optreden als Europa internationaal voorop gaat lopen en/of Nederland voorop gaat lopen binnen Europa. Voorshands wordt vooral rekening gehouden met internationaal optredende kosteneffecten en worden sterke concurrentienadelen niet verwacht c.q. worden deze geacht met andere maatregelen te worden gecompenseerd. Belangrijk is dan vooral de CO₂-intensiteit van de sectoren: hoe meer uitstoot de industrie, hoe meer deze last zal hebben van het klimaatbeleid via de kostenkant.

Tezamen zijn de 18 bedrijfstakken goed voor iets meer dan de helft van de totale CO₂-uitstoot van het bedrijfsleven. Relatief veel uitstoot wordt gerealiseerd door sectoren die voor deze studie buiten beschouwing zijn gelaten (energie, afvalverwerking en landbouw). Van de 18 bedrijfstakken kennen voornamelijk de chemische industrie, vervoer, staalindustrie en de aardolie-industrie een hoge CO₂-intensiteit. Klimaatbeleid zoals een verhoging van de CO₂-

heffing zal de productie van deze drie bedrijfstakken het sterkst raken. Bedrijfstakken die laag scoren op CO₂-intensiteit leveren voornamelijk diensten, bijvoorbeeld de metaalelektro, detailhandel en horeca, zakelijke diensten, onderwijs, zorg en overige quartaire diensten. Van deze bedrijfstakken wordt verwacht dat de productie minder sterk zal worden geraakt door het klimaatbeleid.

Technologische ontwikkeling

Een andere belangrijke trend is die van technologische ontwikkeling. Technologische ontwikkeling als trend is niet nieuw en speelt al een belangrijke rol in de historische ontwikkeling van de bedrijfstakken. Toch zijn er redenen om aan te nemen dat er in de periode tot 2032 technologische verbeteringen worden toegepast die een extra stimulans kunnen geven aan de productie van sommige bedrijfstakken. Technologische ontwikkelingen en toepassingen op het gebied van bijvoorbeeld robotisering en digitalisering kunnen de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit van de bedrijfstakken beïnvloeden. Aangenomen is dat voornamelijk in het gunstige scenario de groei van de arbeidsproductiviteit over de gehele linie gestimuleerd zal worden door sterkere technologische ontwikkelingen op het gebied van robotisering en digitalisering. De arbeidsproductiviteitsgroei is hierdoor licht opwaarts aangepast ten opzichte van de modelresultaten vanuit de schattingen voor de bedrijfstakken.

2.3 Verlegging basisjaar: ontwikkelingen 2017-2019

Het basisjaar is met twee jaar verlegd van 2017 naar 2019. Hieronder worden de ontwikkeling voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid in deze periode beschreven.

Toegevoegde waarde

In tabel 2.4 worden de ontwikkelingen van de toegevoegde waarde in deze periode weergegeven voor alle 18 bedrijfstakken. De bedrijfstakken hebben in de jaren 2018 en 2019 gezamenlijk een jaarlijkse gemiddelde groei van de toegevoegde waarde van 2,4% gerealiseerd, net iets boven de gemiddelde bbp-groei van 2,2%.⁵ Hiermee lag de economische ontwikkeling in lijn met de uitgangspunten van het hoge groeiscenario. Alleen de bedrijfstakken textiel en kleding en scheepsbouw lieten in deze periode een grote productiekrimp zien. De sectoren voedings- en genotmiddelen, chemische industrie, staalindustrie, overige industrie, opslag en dienstverlening vervoer, vervoer, onderwijs en overige quartaire diensten bleven achter bij de totale economische groei. In de aardoliebasisindustrie, de bouwmaterialenindustrie, de groothandel, de metaalelektro en de bouwnijverheid lag de productiegroei beduidend hoger.

⁵ Het verschil tussen de twee kan verklaard worden door de relatief gematigde groei van de bedrijfstakken die geen onderdeel van deze studie vormen. Zo heeft de landbouw over deze periode een jaarlijkse gemiddelde groei van 0,4% gerealiseerd en heeft tegelijkertijd een sterke krimp van de delfstoffenwinning (gas) plaatsgevonden.

Tabel 2.4 Toegevoegde waarde bedrijfstakken in 2017 en 2019⁶
(bedragen in miljoen euro en in prijzen van 2015)

	2017	2019
Voedings- en genotmiddelen	14.500	14.800
Textiel en kleding	1.100	1.000
Aardoliebasisindustrie	1.400	1.800
Chemische industrie	17.100	16.800
Staalindustrie	9.200	9.500
Scheepsbouw	1.700	1.400
Bouwmaterialenindustrie	2.700	2.900
Metaalelektro	21.500	24.400
Overige industrie	11.600	11.500
Groothandel	56.400	61.500
Opslag en dienstverlening vervoer	11.400	11.900
Bouwnijverheid	30.800	34.100
Detailhandel en horeca	45.200	47.700
Vervoer	20.200	20.700
Zakelijke diensten	222.700	232.100
Onderwijs	30.900	30.800
Zorg	58.100	61.000
Overige quartaire diensten	59.500	61.500
Totaal	616.000	645.400

Bron: EIB

Werkgelegenheid

In tabel 2.5 is de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de periode 2017-2019 voor de 18 bedrijfstakken weergegeven. De totale werkgelegenheid is in deze periode zelfs met gemiddeld 2,6% per jaar toegenomen. De groei van de werkgelegenheid is hiermee sterker geweest dan de bbp-groei. Vooral in de dienstentakken nam de werkgelegenheid sterker toe dan de toegevoegde waarde. De hoogste werkgelegenheidsgroei van de 18 bedrijfstakken werd gerealiseerd in de scheepsbouw, de metaalelektro, de opslag/dienstverlening vervoer en de bouwnijverheid. Alleen in de overige industrie daalde de werkgelegenheid licht, terwijl die in de textiel en kleding en de aardoliebasisindustrie stabiel bleef.

⁶ In de vorige studie waren de cijfers per bedrijfstak voor 2017 een schatting van het CBS. In deze rapportage zijn de definitieve cijfers voor 2017 overgenomen.

**Tabel 2.5 Werkgelegenheid bedrijfstakken in 2017 en 2019
(arbeidsjaren in duizenden)**

	2017	2019
Voedings- en genotmiddelen	117	123
Textiel en kleding	15	15
Aardoliebasisindustrie	5	5
Chemische industrie	84	86
Staalindustrie	104	109
Scheepsbouw	16	18
Bouwmaterialenindustrie	33	35
Metaalelektro	143	157
Overige industrie	191	190
Groothandel	449	471
Opslag en dienstverlening vervoer	87	96
Bouwnijverheid	405	436
Detailhandel en horeca	902	949
Vervoer	251	261
Zakelijke diensten	2.019	2.128
Onderwijs	427	444
Zorg	1.026	1.092
Overige quartaire diensten	764	795
Totaal	7.038	7.410

Bron: EIB

2.4 Raming op nationale niveau tot 2032

Toegevoegde waarde

De in de twee scenario's gehanteerde uitgangspunten uit tabel 2.3 zijn met behulp van de regressieresultaten per bedrijfstak doorgerekend om de structurele ontwikkeling van de toegevoegde waarde in de periode 2019-2032 in beeld te brengen. De uitkomsten hiervan zijn in tabel 2.6 weergegeven.

Op basis van de resultaten zijn er drie typen bedrijfstakken te onderscheiden. Zo zijn er groeisectoren met bovengemiddelde groeicijfers. Dit zijn de chemische industrie, metaalelektro, de groothandel, opslag en dienstverlening voor vervoer, de zakelijke dienstverlening en de zorg. Hiertegenover staan bedrijfstakken die in beide scenario's tot 2032 slechts een beperkte groei zullen laten zien of zelfs gaan krimpen. Dit zijn de takken voedings- en genotmiddelen, textiel en kledingindustrie, aardoliebasisindustrie, overige industrie en het onderwijs. Dit zijn ook sectoren, met uitzondering van de aardoliebasisindustrie, die in het verleden een relatief bescheiden ontwikkeling lieten zien.

De overige bedrijfstakken laten in de beide scenario's een relatief sterk uiteenlopende ontwikkeling zien. De bedrijfstakken staalindustrie, scheepsbouw, detailhandel en horeca, vervoer en de overige quartaire diensten realiseren in het gunstige scenario nog redelijke groei, maar groeien beperkt of krimpen in het behoedzame scenario. De ontwikkeling van de bouwmaterialenindustrie en de bouwnijverheid ligt redelijk in lijn met de algemene economische ontwikkeling in de scenario's.

Tabel 2.6 Volumeontwikkeling toegevoegde waarde in twee scenario's, jaarlijkse groeicijfers, 1996-2019 en 2020-2032, in miljoen € en procenten, prijspeil 2015

	Niveau 2019	1996- 2019	2020-2032	
			Behoedzaam	Gunstig
Voedings- en genotmiddelen	14.800	0,5	0,5	0,9
Textiel en kleding	1.000	-1,0	-0,6	0,8
Aardoliebasisindustrie	1.800	3,3	-1,5	0,0
Chemische industrie	16.800	2,8	1,9	2,8
Staalindustrie	9.500	1,3	-0,5	1,1
Scheepsbouw	1.400	1,5	0,2	1,9
Bouwmaterialenindustrie	2.900	-1,0	0,8	2,3
Metaalelektro	24.400	3,5	1,7	4,0
Overige industrie	11.500	0,3	-0,8	0,4
Groothandel	61.500	3,9	2,7	4,2
Opslag/dienstverlening vervoer	11.900	3,3	2,1	3,2
Bouwnijverheid	34.100	1,2	1,5	2,4
Detailhandel en horeca	47.700	1,5	0,1	1,4
Vervoer	20.700	1,4	0,0	1,2
Zakelijke diensten	232.100	2,7	1,5	2,3
Onderwijs	30.800	0,5	0,5	0,8
Zorg	61.000	2,4	1,7	3,0
Overige quartaire diensten	61.500	1,3	0,9	1,5
Totaal	645.400	2,1	1,3	2,3

Bron: EIB

Werkgelegenheid en arbeidsproductiviteit

De resultaten voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid van de achttien bedrijfstakken zijn weergegeven in tabel 2.7. Tabel 2.8 toont de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit.

Opnieuw zijn er verschillende categorieën te onderscheiden. Ten eerste zijn er de bedrijfstakken waarvan wordt verwacht dat in het gunstige scenario zowel de toegevoegde waarde als de werkgelegenheid in de periode tot 2032 zullen toenemen. Dit zijn voornamelijk de dienstensectoren. In deze sectoren wordt slechts een beperkte toename van de arbeidsproductiviteit gerealiseerd. Dit zijn de bedrijfstakken, opslag en dienstverlening voor vervoer, detailhandel en horeca, zakelijke diensten, onderwijs, zorg en overige quartaire diensten.

Ten tweede zijn er de bedrijfstakken die ondanks een verwachte toename van de toegevoegde waarde een daling of slechts een beperkte toename van de werkgelegenheid in de periode tot 2032 laten zien. Van deze (voornamelijk) industriële takken wordt verwacht dat zij in de periode tot 2032 een sterke toename van de arbeidsproductiviteit zullen realiseren. Dit zijn de bedrijfstakken voedings- en genotmiddelenindustrie, chemische industrie, staalindustrie, scheepsbouw, metaalelektro en groothandel en vervoer.

De ontwikkeling van de toegevoegde waarde van een bedrijfstak gaat in vrijwel alle sectoren (met name de dienstensectoren) gepaard met een toename van de arbeidsproductiviteit en voor het overig deel in een toename of krimp van het arbeidsvolume. Een verbetering van de arbeidsproductiviteit hoeft niet gepaard te gaan met een vermindering van de ruimtevrage. Vooral in de niet-dienstentakken zullen arbeidsbesparende maatregelen niet direct leiden tot minder productie en minder ruimtevrage. Zo kunnen industriële sectoren met een lage groei of

zelfs krimp van de werkgelegenheid door productiegroei nog steeds een toenemende ruimtevraag kennen.

Tabel 2.7 Ontwikkeling arbeidsvolume in twee scenario's, jaarlijkse groeicijfers, 1996-2019 en 2020-2032, in duizend arbeidsjaren en procenten

	Niveau 2019	1996- 2019	2020-2032	
			Behoedzaam	Gunstig
Voedings- en genotmiddelen	123	-0,5	-0,8	-0,7
Textiel en kleding	15	-3,1	-1,1	-0,7
Aardoliebasisindustrie	5	-0,8	-0,1	-0,3
Chemische industrie	86	-0,5	-0,9	-0,8
Staalindustrie	109	-0,3	-0,7	-0,5
Scheepsbouw	18	0,0	-0,7	-0,1
Bouwmaterialenindustrie	35	-1,6	-0,7	0,2
Metaalelektro	157	0,0	-0,2	-0,3
Overige industrie	190	-1,1	-1,5	-1,1
Groothandel	471	0,9	0,3	0,5
Opslag/dienstverlening vervoer	96	2,3	0,0	0,6
Bouwnijverheid	436	0,9	0,7	0,9
Detailhandel en horeca	949	0,9	0,2	0,5
Vervoer	261	0,0	-0,8	-0,5
Zakelijke diensten	2.128	2,2	0,6	0,9
Onderwijs	444	1,2	0,3	0,4
Zorg	1.092	2,4	1,0	1,8
Overige quartaire diensten	795	0,8	0,3	0,6
Totaal	7.410	1,1	0,4	0,8

Bron: EIB

Tabel 2.8 **Ontwikkeling arbeidsproductiviteit in twee scenario's, jaarlijkse groeicijfers, 1996-2019 en 2020-2032, in € per arbeidsjaar en in procenten per jaar, prijspeil 2015**

	Niveau 2019	1996- 2019	2020-2032	
			Behoedzaam	Gunstig
Voedings- en genotmiddelen	120.300	1,0	1,3	1,6
Textiel en kleding	66.700	2,2	0,5	1,5
Aardoliebasisindustrie	360.000	4,0	-1,4	0,3
Chemische industrie	195.300	3,4	2,8	3,6
Staalindustrie	87.200	1,6	0,2	1,6
Scheepsbouw	77.800	1,5	0,9	2,0
Bouwmaterialenindustrie	82.900	0,6	1,5	2,1
Metaalelektro	155.400	3,5	1,9	4,2
Overige industrie	60.500	1,4	0,7	1,5
Groothandel	130.600	3,0	2,4	3,7
Opslag/dienstverlening vervoer	124.000	1,1	2,1	2,5
Bouwnijverheid	78.200	0,8	0,8	1,2
Detailhandel en horeca	50.300	0,6	-0,1	0,8
Vervoer	79.300	1,4	0,8	1,8
Zakelijke diensten	109.100	0,5	1,0	1,7
Onderwijs	69.400	-0,8	0,2	0,3
Zorg	55.900	0,0	0,7	1,2
Overige quartaire diensten	77.400	0,5	0,6	0,9
Totaal	87.100	1,0	0,9	1,5

Bron: EIB

3 Regionale ramingen

3.1 Aanpak

Het tweede deel van deze studie betreft de regionalisatie van de bedrijfstakramingen naar de 40 COROP-gebieden. Daarbij worden de nationale scenario's zoals die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven als uitgangspunt genomen voor de ontwikkeling van dezelfde 18 bedrijfstakken op regionaal niveau. Deze regionalisatie is nieuw ten opzichte van de studie uit 2019. Voor het regionaliseren van de nationale bedrijfstakramingen zijn in totaal drie stappen doorlopen (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Stappenplan voor regionale raming

Bron: EIB

Stap 1: toepassen van nationale bedrijfstakprognoses op regionale startcijfers

De eerste stap bestond uit het verzamelen van de regionale startwaarden van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid (arbeidsvolume in arbeidsjaren) voor de verschillende COROP-gebieden. Het CBS heeft voor het meest recente jaar 2019 - voor zover mogelijk - de toegevoegde waarde en het arbeidsvolume voor 18 bedrijfstakken en 40 COROP-gebieden opgeleverd.⁷ In zoverre het CBS geen waarden voor een COROP aangeeft, omdat hieruit anders cijfers van individuele bedrijven kunnen worden herleid, is door ons het verschil tussen het nationale bedrijfstakcijfer en de som van de door het CBS opgegeven regionale waarden verdeeld op basis van de werkgelegenheidsverdeling uit LISA van de ontbrekende regio's. Op dit startcijfer is vervolgens de ontwikkeling van de nationale bedrijfstak (toegevoegde waarde en werkgelegenheid, gemiddelde mutaties per jaar) voor de periode 2020-2032 gezet.

Deze regionale cijfers van het CBS zijn op basis van de locatie van de vestigingen samengesteld. Hiermee wordt vermeden dat de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid van een bedrijf wordt toegerekend aan alleen de locatie van het hoofdkantoor in Nederland. In enkele gevallen vallen de activiteiten van een vestiging onder meerdere bedrijfstakken. De toegevoegde waarde

⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/49/arbeidsvolume-en-toegevoegde-waarde-naar-regio-2019>

en de werkgelegenheid van deze vestiging worden dan toegerekend aan de hoofdactiviteit. Dit geldt bijvoorbeeld voor de olieraffinage van het petrochemische bedrijf Sabic in de COROP Zuid-Limburg.

Stap 2: Regionale verschillen op basis van regionale demografische groei

In de tweede stap zijn de toekomstige regionale ontwikkelingen aangepast aan de verschillen in demografische ontwikkelingen. Hiervoor worden de regionale bevolkingsprognoses van het CBS gebruikt.⁸ Er wordt hierbij gekeken naar de verwachte ontwikkelingen van de bevolking gesplitst naar drie leeftijdsgroepen; 0- tot 20-jarigen, 20- tot 65-jarigen en 65-plussers. Deze drie groepen representeren jongeren, de beroepsbevolking en ouderen en hebben invloed op de ontwikkeling van een aantal sectoren. Voor de bedrijfstak onderwijs worden de verschillen in ontwikkeling van de groep 0 tot 20-jarigen genomen, voor de bedrijfstak zorg het aantal 65-plussers. Voor de industrietakken wordt de beroepsbevolking genomen en voor de overige takken de totale bevolking. Voor het lage groeiscenario worden de cijfers van de zogeheten ondergrensprognose (67%) gehanteerd en voor het hoge groeiscenario de bovengrensprognose (67%).

Stap 3: Historische trends en bedrijfsspecifieke ontwikkelingen

In de derde en laatste stap is hiernaast rekening gehouden met regiospecifieke trends en ontwikkelingen. Het gaat hierbij om (voorgenomen) bedrijfsverplaatsingen, concentratie van activiteiten en specifieke dominante bedrijven die een afwijkende ontwikkeling kennen dan de totale bedrijfstak. Hierbij kan gedacht worden aan de staalindustrie in de regio IJmond, de metaalelektro in Zuidoost-Noord-Brabant en de chemische industrie in Zuid-Limburg. Om een juist beeld te scheppen van deze gebieden moet worden bepaald of en hoe deze industrieën zich mogelijk in verschillende regio's anders zullen ontwikkelen; vanuit die gedachte is er gekeken naar de historische ontwikkeling per regio in 3.2 en zijn er regionale gespreksrondes uitgevoerd met vertegenwoordigers van de provincies. De ramingen, die in 3.3 worden getoond, zijn op basis van de hieruit verkregen inzichten aangepast.

3.2 Regionale bedrijfstakontwikkelingen in het verleden

Voor de regionale spreiding van de bedrijfstakontwikkelingen is gekeken naar trends uit het verleden. Het CBS heeft alleen de regionale spreiding van de productie en werkgelegenheid voor de 18 bedrijfstakken voor het startjaar 2019 in beeld gebracht. Wel biedt het CBS op haar website informatie op provincieniveau voor een aantal bedrijfstakaggregaten. In tabel 3.1 is de provinciale spreiding weergegeven voor zowel de toegevoegde waarde als het arbeidsvolume in arbeidsjaren per sector.

⁸ <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84527NED/table>

Tabel 3.1 Ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 1996-2019, gemiddelde procentuele mutatie per jaar

	Industrie	Handel en horeca	Vervoer en opslag	Zakelijke diensten	Onderwijs	Gezondheid en welzijn	Overig quartair
Toegevoegde waarde							
Groningen	1,5	3,5	1,4	3,7	3,3	5,5	3,8
Friesland	3,1	3,8	3,6	3,7	3,3	5,4	3,7
Drenthe	1,5	4,2	3,9	4,1	3,2	4,7	2,6
Overijssel	2,5	4,3	4,6	4,1	3,5	6,1	3,5
Flevoland	4,8	6,0	5,2	4,9	4,8	6,6	4,1
Gelderland	2,6	4,1	4,4	3,9	3,8	5,4	3,2
Utrecht	2,2	3,9	4,2	4,4	3,8	5,2	4,7
Noord-Holland	0,8	4,8	2,0	5,5	3,7	4,9	3,5
Zuid-Holland	2,2	3,9	3,4	3,6	3,5	5,1	3,4
Zeeland	1,7	3,9	4,6	3,8	3,3	5,3	2,4
Noord-Brabant	3,1	4,5	5,1	4,7	3,7	5,3	3,6
Limburg	2,7	4,2	4,9	3,9	2,9	5,3	3,1
Nederland	2,3	4,3	3,4	4,4	3,6	5,2	3,5
Arbeidsjaren							
Groningen	-1,3	0,3	-1,3	1,0	0,9	2,5	0,9
Friesland	-0,3	0,7	0,1	1,5	1,0	2,5	1,0
Drenthe	-1,3	0,8	0,3	2,1	0,9	1,9	-0,1
Overijssel	-0,6	0,9	0,8	1,6	1,0	2,6	0,8
Flevoland	1,1	2,8	1,4	2,6	2,1	4,1	1,3
Gelderland	-0,5	1,1	0,5	2,0	1,5	2,4	0,5
Utrecht	-0,2	0,8	0,8	2,2	1,5	2,3	1,7
Noord-Holland	-1,1	1,2	0,4	2,6	1,4	2,4	0,7
Zuid-Holland	-0,8	0,5	0,0	2,0	1,1	2,3	0,7
Zeeland	-0,5	0,5	0,5	1,5	0,9	2,3	0,2
Noord-Brabant	-0,3	1,2	1,4	2,8	1,4	2,4	0,9
Limburg	-1,4	0,9	0,9	2,3	0,7	2,1	0,6
Nederland	-0,7	0,9	0,5	2,2	1,2	2,4	0,8

Bron: EIB

Uit tabel 3.1 komt een aantal trends naar voren. De eerste trend is de invloed van de demografische groei op de regionale spreiding. Zo laat de provincie Flevoland over de gehele breedte een relatief sterke groei van de toegevoegde waarde en werkgelegenheid zien die in lijn is met de demografische groei in deze provincie (tabel 3.1). Daarentegen laten de provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Zeeland en Limburg een achterblijvende ontwikkeling zien, die eveneens in lijn is met de demografische ontwikkeling. Deze ontwikkelingen versterken de gedachte dat de regionale spreiding in bevolkingsgroei een belangrijke factor is in de spreiding van de groei van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. De provincie Limburg liet in de afgelopen decennia wel een relatief sterke groei zien van de (groot)handel en de vervoer en opslag. Net als Noord-Brabant profiteerde Limburg van de vestiging van nieuwe logistieke centra ten koste van Zuid-Holland. Deze trend is ook in de scenario's overgenomen. Verder valt ook de relatief sterke ontwikkeling van de industrie in Noord-Brabant op. Het betreft hier vooral de metaalektro die in deze provincie relatief sterk is vertegenwoordigd en ook een sterke groei kende. Binnen de provincie zorgde ASML binnen deze bedrijfstak voor een extra sterke impuls

voor de toegevoegde waarde en werkgelegenheid in de COROP Zuidoost-Noord-Brabant. Ook in de toekomst levert de metaalektro hier een stevige impuls aan de economische groei, waarbij ASML naar verwachting ook nog sterk zal doorgroeien. Tot slot valt de achterblijvende ontwikkeling van de industrie in de provincie Noord-Holland op. Binnen deze provincie heeft de staalindustrie (COROP IJmond) een belangrijk aandeel in de toegevoegde waarde, maar niet in de werkgelegenheid.

Tabel 3.2 Demografische ontwikkelingen 1996-2019 naar leeftijdsgroep, gemiddelde procentuele mutatie per jaar

	0 tot 20	20 tot 65	65 en ouder	Totaal
Groningen	0,2	-0,3	0,0	1,5
Friesland	0,3	-0,4	0,0	2,0
Drenthe	0,3	-0,3	0,0	2,3
Overijssel	0,4	-0,1	0,2	2,0
Flevoland	1,9	1,0	1,9	3,8
Gelderland	0,5	-0,1	0,2	2,3
Utrecht	1,0	0,7	0,7	2,3
Noord-Holland	0,6	0,3	0,4	1,8
Zuid-Holland	0,4	0,1	0,3	1,6
Zeeland	0,2	-0,5	-0,1	1,8
Noord-Brabant	0,5	-0,2	0,2	2,7
Limburg	0,0	-0,9	-0,4	2,3
Nederland	0,5	0,0	0,2	2,1

Bron: EIB

Met deze opzet van de ramingen gaat het om een beleidsarme regionale invulling van de scenario's. Er wordt hierbij niet expliciet rekening gehouden met het voorgenomen regionaal (ruimtelijk) beleid. Het is immers de bedoeling om op basis van deze scenario's regionaal beleidsarme ruimtevaardingen op te stellen. In hoeverre decentrale overheden deze vraag willen accommoderen of willen vergroten is hierop een vervolgstap.

3.3 Specialisatiepatroon en afwijkende trends per provincie

Hier bespreken we per provincie opvallende specialisatiepatronen, demografische ontwikkelingen en bedrijfstakontwikkelingen.

3.3.1 Groningen

De drie COROP-gebieden binnen de provincie Groningen hebben samen een aandeel van 3% in de totale Nederlandse toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De regio Overig Groningen (met o.a. de stad Groningen) heeft een aandeel van 75% van de toegevoegde waarde in de provincie. De regio Oost-Groningen is in termen van toegevoegde waarde tweemaal zo groot als Delfzijl en omgeving. Binnen de industrie is de metaalektro relatief ondervertegenwoordigd en de overige industrie juist oververtegenwoordigd ten opzichte van het landelijke beeld. Verder valt op dat het aandeel van de bedrijfstakken groothandel en opslag en dienstverlening voor vervoer een substantieel kleiner aandeel hebben in de toegevoegde waarde van de provincie dan landelijk. Binnen de dienstentakken heeft Groningen een veel kleiner aandeel zakelijke dienstverlening dan landelijk, terwijl de overige dienstentakken (Onderwijs, Zorg en Overig quartair) juist oververtegenwoordigd zijn.

Binnen Groningen richt Overig Groningen zich sterker op de dienstentakken. De industrie is voor de helft evenwichtig vertegenwoordigd in de Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving. De

textiel en kleding is sterker aanwezig in Oost-Groningen, terwijl de chemische industrie en de scheepsbouw veel sterker in Delfzijl en omgeving is gevestigd. De bedrijfstakken Vervoer en Opslag en dienstverlening voor vervoer zijn ook veel sterker in deze regio vertegenwoordigd dan in de andere COROP-gebieden.

De CBS-prognoses voor de bevolkingsontwikkeling in Groningen tonen een gematigdere groei in de provincie ten opzichte van de nationale ontwikkelingen. Dit heeft een dempend effect op de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde in de provincie. De toegevoegde waarde stijgt in het lage groeiscenario met 0,8 % gemiddeld per jaar en in het hoge groeiscenario met 1,9%. De werkgelegenheid stabiliseert in het lage groeiscenario, terwijl die in het hoge groeiscenario met gemiddeld 0,5% per jaar toeneemt.

In afwijking tot andere bedrijfstakken zal de toegevoegde waarde van het chemiecluster in Delfzijl naar verwachting relatief sterk doorgroeien ondank de verwachte negatieve bevolkingsontwikkeling in deze COROP. Aangenomen is vanwege het opleidingsniveau van de werknemers dat deze zich vooral rond de stad Groningen zullen vestigen. Ook is rekening gehouden met de aanstaande sluiting van de tabaksfabriek van Niemeyer, die een significant aandeel van de werkgelegenheid van de voeding- en genotmiddelenindustrie in de provincie vertegenwoordigt. Door de sluiting daalt de werkgelegenheid in de voeding- en genotmiddelenindustrie in Overig Groningen in beide scenario's.

3.3.2 Friesland

De drie COROP-gebieden binnen de provincie Friesland hebben samen een aandeel van 3% in de totale Nederlandse toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De regio Noord-Friesland vertegenwoordigt de helft van de toegevoegde waarde in de provincie. De regio's Zuidwest- en Zuidoost-Friesland hebben een aandeel van respectievelijk zo'n 20 en 30% in de toegevoegde waarde. De industrie is in Friesland sterker vertegenwoordigd dan landelijk. Vooral de voeding- en genotmiddelenindustrie is in deze provincie relatief sterk vertegenwoordigd. Van de overige industrietakken is het aandeel van de chemische industrie lager en is de aardoliebasisindustrie afwezig, terwijl de overige industrietakken relatief iets sterker zijn vertegenwoordigd. Ook de aanwezigheid van de groothandel en de opslag en dienstverlening voor vervoer blijft achter bij het landelijk beeld. Bij de diensten blijft het aandeel van de zakelijke dienstverlening in de toegevoegde waarde achter, terwijl met name de zorg maar ook de overige dienstentakken (onderwijs en overig quartair) een groter aandeel hierin hebben.

Binnen Friesland richt Noord-Friesland (o.a. Leeuwarden) zich sterker op Onderwijs en Overig quartair. De industrie is relatief minder sterk vertegenwoordigd in Noord-Friesland. De helft van de toegevoegde waarde van de chemische industrie en de metaalelektro wordt gerealiseerd in Zuidoost-Friesland. De scheepsbouw heeft in Noord-Friesland een beperkt aandeel. De toegevoegde waarde van de scheepsbouw bedraagt zo'n 40% in zowel Zuidwest- als in Zuidoost-Friesland. Verder is in Zuidoost-Friesland vanwege de ligging de groothandel en de opslag en dienstverlening voor vervoer sterker vertegenwoordigd dan in de andere twee COROP-gebieden.

In de bevolkingsprognoses van het CBS blijft de ontwikkeling in Friesland achter op het landelijk groeicijfer. Met name de ontwikkeling van de beroepsbevolking in de provincie heeft een groot effect op de ramingen. In het lage scenario neemt de totale toegevoegde waarde jaarlijks toe met 0,6% en 1,7% in het hoge scenario. Dat is ongeveer 0,6% lager dan het landelijk gemiddelde. De werkgelegenheidsontwikkeling is in beide scenario's ongeveer een half procent lager dan landelijk, wat zich zelfs in een lichte daling van de werkgelegenheid in het lage scenario vertaalt (-0,2%) tegenover een lichte groei in het hoge scenario (0,2%).

3.3.3 Drenthe

De drie COROP-gebieden binnen de provincie Drenthe hebben samen een aandeel van 2% in de totale Nederlandse toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De industrie heeft in Drenthe een groter aandeel in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid dan landelijk, alleen de metaalelektro is minder sterk aanwezig. De logistieke sectoren groothandel en de opslag en dienstverlening voor vervoer hebben een kleiner aandeel dan landelijk. Net als voor Groningen

en Friesland geldt voor Drenthe dat het aandeel van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid van de zakelijke dienstverlening beduidend lager is dan in het landelijke beeld, terwijl het aandeel van de zorg juist hoger is. De verdeling van de totale toegevoegde waarde is evenwichtig verdeeld over de drie COROP-gebieden, waarbij het aandeel van Noord-Drenthe iets boven die van Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe ligt. De industriële takken zijn wel sterker vertegenwoordigd in de twee zuidelijke COROP-gebieden. De scheepsbouw is bijna volledig geconcentreerd in Zuidwest-Drenthe, terwijl de overige industriële takken met uitzondering van voeding- en genotmiddelenindustrie en de aardoliebasisindustrie (afwezig in de provincie) sterker in Zuidoost-Drenthe actief zijn. De overige quartaire sector is met een aandeel van ruim de helft relatief sterker aanwezig in Noord-Drenthe.

De prognoses van het CBS laten voor Drenthe een gematigde bevolkingsontwikkeling doorgaan, waarbij er gemiddeld genomen een lichte krimp zal optreden. In het lage scenario daalt de werkgelegenheid jaarlijks met 0,2%, terwijl die in het hoge scenario met 0,2% toeneemt. De bandbreedte van de ontwikkeling van de toegevoegde waarde is 0,7% tot 1,7%.

3.3.4 Overijssel

De drie COROP-gebieden binnen de provincie Overijssel hebben samen een aandeel van 6% in de totale Nederlandse toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De industrie is over de gehele linie relatief sterk vertegenwoordigd in Overijssel. Vooral de metaalektro en ook de bouwnijverheid hebben een beduidend hoger aandeel in de toegevoegde waarde. De groothandel en de opslag en dienstverlening voor vervoer blijven in Overijssel in aandeel achter bij het landelijk beeld. Bij de dienstentakken is het aandeel van de zakelijke dienstverlening beduidend lager en ook voor overig quartair geldt dit in mindere mate. Het onderwijs en de zorg zijn in deze provincie relatief sterker vertegenwoordigd. De regio Twente vertegenwoordigt ruim de helft van de toegevoegde waarde in de provincie. Met een aandeel van ruim 10% in de toegevoegde waarde is de regio Zuidwest-Overijssel het kleinste COROP-gebied. Een derde van de toegevoegde waarde wordt gerealiseerd in Noord-Overijssel (o.a. Zwolle). Van alle bedrijfstakken zijn de metaalektro en de bouwmaterialenindustrie sterk geconcentreerd in Twente, terwijl de textiel en kledingindustrie, de scheepsbouw, de opslag en dienstverlening voor vervoer en het vervoer relatief sterker in Noord-Overijssel actief zijn. Ook overig quartair (o.a. overheid) is sterker geconcentreerd rond de hoofdstad Zwolle in Noord-Overijssel.

Overijssel is ook een van de provincies in Nederland die volgens het CBS te maken zal krijgen met een achterblijvende bevolkingsontwikkeling. In het lage groeiscenario stabiliseert de werkgelegenheid en in het hoge groeiscenario neemt deze met gemiddeld 0,3% per jaar licht toe. De toegevoegde waarde ontwikkelt zich naar verwachting met respectievelijk 1,0% en 1,9% gemiddeld per jaar iets minder sterk dan het landelijk gemiddelde.

Voor de COROP Twente geldt dat de textiel- en kledingindustrie marktaandeel wint ten opzichte van andere regio's. Hoewel we in de nationale bedrijfstakraming al uitgaan van een stevige groei in de toegevoegde waarde zal deze sector in deze regio extra groei realiseren vanwege de specialisatie van en aantal bedrijven op hoogwaardige garens en stoffen.

3.3.5 Gelderland

De vier COROP-gebieden binnen de provincie Gelderland hebben samen een aandeel van 10% in de totale Nederlandse toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De industriële bedrijfstakken (inclusief bouwnijverheid) hebben over de gehele linie een groter aandeel in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid als in het landelijk beeld. Alleen de chemische industrie blijft in aandeel iets achter. Van de logistieke bedrijfstakken is de groothandel en de detailhandel en horeca iets sterker vertegenwoordigd, terwijl de opslag en dienstverlening voor vervoer in aandeel bij het landelijk aandeel achterblijft. De dienstentakken zijn minder sterk vertegenwoordigd. Dit komt vooral door een sterk achterblijvend aandeel van de zakelijke dienstverlening, het onderwijs en vooral de zorg hebben een groter aandeel in de provinciale toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De COROP-gebieden Veluwe en Arnhem/Nijmegen hebben ieder een aandeel van een derde in de toegevoegde waarde van de provincie. De Achterhoek en Zuidwest-Gelderland zijn met een aandeel van respectievelijk 17% en 12%

beduidend kleiner. Van alle bedrijfstakken valt op dat de voeding- en genotmiddelenindustrie, de bouwnijverheid en de overige quartaire sector relatief sterk in de regio Veluwe in aanwezig zijn. In de Achterhoek zijn de staalindustrie, scheepsbouw en de overige industrie sterker actief. In de regio Arnhem/Nijmegen geldt dit voor de metaalelektro, de opslag en dienstverlening voor vervoer, het onderwijs en de zorg. De aanwezigheid van de bedrijfstakken in Zuidwest-Gelderland is over de gehele linie beperkt.

De bevolkingsontwikkeling van de provincie kent een iets lagere groei dan Nederland als geheel. Deze lagere groei leidt tot een iets gematigdere groeicijfers voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid.

3.3.6 Flevoland

De provincie en tevens het COROP-gebied Flevoland heeft een aandeel van 2% in de totale toegevoegde waarde en werkgelegenheid van de 18 bedrijfstakken in Nederland. In de provincie heeft de groothandel een hoger aandeel in de toegevoegde waarde (+8%) en werkgelegenheid dan landelijk (+5%). Met uitzondering van de detailhandel en horeca, onderwijs en in beperkte mate ook overig quartair ligt het aandeel van de overige bedrijfstakken lager of rond het landelijk aandeel.

Flevoland heeft in de afgelopen jaren een zeer sterke bevolkingsgroei gekend en de prognose van het CBS is dat die ontwikkeling in de toekomst zal doorzetten. Dit heeft gevolgen voor de raming voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid, die in Flevoland de sterkste groei van heel Nederland zullen doorgaan. Daarbij is de bandbreedte voor de jaarlijkse groei van toegevoegde waarde 1,8% tot 2,9% en voor de werkgelegenheid 0,8% tot 1,2%.

In het geval van Flevoland is zowel in het lage als in het hoge scenario sprake van een relatief hoge demografische groei (respectievelijk 23.000 en 63.000 personen in de periode 2020-2032). Deze groei is gebaseerd op de ondergrens en de bovengrens van de bevolkingsprognose van het CBS op basis van de gebruikelijke geboorte- en sterftecijfers in de provincie en de bestaande migratiepatronen. Bij een dergelijke groei past ook uitbreiding van de woningvoorraad met grootschalige woonlocaties waarbij vanwege de grotere verkeersstromen ook investeringen nodig zijn voor capaciteitsuitbreiding van de bestaande infrastructuur. Hierbij kan worden gekozen tussen capaciteitsuitbreiding van bestaande verbindingen of de aanleg van nieuwe verbindingen. Zo speelt bijvoorbeeld bij Almere de discussie over de aanleg van een directe metroverbinding tussen Amsterdam en Almere als alternatief van het gebruik van bestaande weg- en spoorverbindingen. Per locatie zal in de praktijk moeten worden verkend wat de beste infrastructurele oplossingen zijn. Een dergelijke verkenning valt buiten de scope van dit onderzoek.

3.3.7 Noord-Holland

De provincie Noord-Holland heeft in het totaal van alle 18 bedrijfstakken een aandeel van 23% in de toegevoegde waarde en 19% in de werkgelegenheid. De provincie heeft een relatief groter aandeel van de staalindustrie, het vervoer en vooral de zakelijke dienstverlening in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid dan landelijk. Zo is het aandeel van de zakelijke dienstverlening in de toegevoegde waarde 12% hoger en 7% hoger bij de werkgelegenheid. In Noord-Holland komt bijna de helft van de toegevoegde waarde bij de zakelijke dienstverlening vandaan en een derde van de werkgelegenheid komt uit deze sector, waarbij de activiteiten sterk geconcentreerd zijn in Groot-Amsterdam. Dit geldt overigens voor veel activiteiten. Van de totale toegevoegde waarde in Noord-Holland wordt 70% gerealiseerd in Groot-Amsterdam. Het aandeel van de overige zes COROP-gebieden ligt rond de 5%. De staalindustrie is dominant in de regio IJmond. De helft van de toegevoegde waarde in de IJmond is afkomstig van de staalindustrie. De voeding- en genotmiddelenindustrie is relatief sterker vertegenwoordigd in Zaanstad, terwijl in Alkmaar en omgeving de textiel- en kleding, de bouwmaterialenindustrie en de metaalelektro sterker actief zijn. Naast de zakelijke dienstverlening is ook het vervoer en de opslag en dienstverlening voor vervoer sterk geconcentreerd in Groot-Amsterdam. In de prognoses van het CBS wordt gesteld dat Noord-Holland een sterke bevolkingsgroei zal doorgaan, wat zijn weerslag vindt in de ontwikkeling van de toegevoegde waarde (1,6% en 2,6%

per jaar) en de werkgelegenheid (0,6 en 1,0% per jaar). Beide overstijgen de gemiddelde groeicijfers in de ramingen.

3.3.8 Utrecht

De provincie en tevens het COROP-gebied Utrecht heeft een aandeel van 10% in de totale toegevoegde waarde en werkgelegenheid van de 18 onderscheiden bedrijfstakken. Utrecht kent een veel groter aandeel zakelijke dienstverlening (+8%) en ook overig quartair (+2%) dan landelijk. In dit opzicht lijkt Utrecht op Noord-Holland. Voor alle andere bedrijfstakken ligt het aandeel lager. Het aandeel van de industrie ligt beduidend lager dan landelijk (-7%).

De bevolkingsgroei in Utrecht is conform de landelijke groeicijfers, waardoor de groei van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid vrijwel overeenkomt met het landelijk gemiddelde.

3.3.9 Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland heeft in het totaal van alle 18 bedrijfstakken een aandeel van 21% in de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. De sectorale specialisatie van de provincie wijkt niet sterk af van het landelijk beeld. De aardoliebasisindustrie, de bouwnijverheid, de handel en het vervoer en overig quartair (landelijke overheid) liggen in aandeel boven het landelijk gemiddelde, terwijl met name de zakelijke dienstverlening in aandeel beperkter is. Van de totale toegevoegde waarde in Zuid-Holland wordt 45% gerealiseerd in Groot-Rijnmond en 25% in Den Haag en omgeving. De overige COROP-gebieden Leiden en Bollenstreek, Delft en Westland, Oost-Zuid-Holland en Zuidoost-Zuid-Holland hebben een aandeel van 10% of minder. De aardoliebasisindustrie en de opslag en dienstverlening voor vervoer is vrijwel geheel geconcentreerd in Groot Rijnmond, terwijl ook de toegevoegde waarde van de chemische industrie en het vervoer voor meer dan de helft in deze regio wordt gerealiseerd. Ook Leiden en de Bollenstreek kent een relatief hoog aandeel van de chemische industrie en de sector zorg binnen de provincie. Het onderwijs is sterker vertegenwoordigd in Leiden en de Bollenstreek en Delft en Westland. De regio Den Haag en omgeving kent een relatief sterk aandeel van de overige quartaire sector door de aanwezigheid van ministeries en hieraan gekoppelde organisaties. Van de overige twee COROP-gebieden kent Zuidoost-Zuid-Holland een relatief sterke vertegenwoordiging van de scheepsbouw en Oost-Zuid-Holland van de bouwmaterialenindustrie.

De bevolking groeit iets sterker in de provincie dan in de rest van Nederland. In combinatie met het hoge aandeel van de beroepsbevolking in Zuid-Holland leidt dit tot een relatief hoge groei van de totale toegevoegde waarde en de werkgelegenheid.

De ontwikkeling van de vervoersector bleef in de periode 1996-2019 in Zuid-Holland achter bij die van Noord-Brabant en Noord-Limburg. In de scenario's is deze trend doorgezet.

3.3.10 Zeeland

De provincie Zeeland heeft een aandeel van 2% in de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. De provincie kent een relatief sterke vertegenwoordiging van de industrietakken en een sterke ondervertegenwoordiging van de zakelijke diensten. Binnen de industrie zijn de voeding- en genotmiddelenindustrie, de chemische industrie en de bouwnijverheid sterker vertegenwoordigd en de metaalelektro minder. Twee derde deel van de toegevoegde waarde wordt gerealiseerd in de regio Overig Zeeland en een derde deel in de regio Zeeuwsch-Vlaanderen. De chemische industrie en in mindere mate de bouwnijverheid is sterk geconcentreerd in Zeeuwsch-Vlaanderen, terwijl in Overig Zeeland de bedrijvigheid van de textiel- en kledingindustrie, de aardoliebasisindustrie, de scheepsbouw, de groothandel en de overig quartaire sector een relatief hoog aandeel hebben.

Door de beperkte bevolkingsontwikkeling in de prognose van het CBS is sprake van een beperkte groei van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid ten opzichte van het landelijke beeld. In het lage scenario is sprake van een lichte krimp van de werkgelegenheid in Zeeland.

3.3.11 Noord-Brabant

De vier COROP-gebieden binnen de provincie Noord-Brabant hebben samen een aandeel van 15% in de totale Nederlandse toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De industriële bedrijfstakken (inclusief bouwnijverheid) hebben over de gehele linie een groter aandeel in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid als in het landelijk beeld. Vooral de metaalelektro is zeer sterk vertegenwoordigd. Het aandeel in toegevoegde waarde ligt 6% boven het landelijk cijfer en voor de werkgelegenheid is dat 3%. Deze sector is voor driekwart geconcentreerd in Zuidoost-Noord-Brabant. Ook de groothandel is relatief sterker in de Noord-Brabant vertegenwoordigd. Het is met name de zakelijke dienstverlening, maar ook de andere dienstentakken die een kleiner aandeel in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid kennen dan landelijk. Van de vier COROP-gebieden is Zuidoost-Noord-Brabant met een aandeel van 35% in de totale toegevoegde waarde van de provincie het grootst. Naast de metaalelektro is ook textiel- en kledingindustrie in deze regio sterk vertegenwoordigd. De regio's West-Noord-Brabant en Noordoost-Noord-Brabant hebben ieder een aandeel van een kwart. In de regio West-Noord-Brabant is aardolie en chemie, de scheepsbouw en de opslag relatief sterk vertegenwoordigd. Met een aandeel van 15% heeft Midden-Noord-Brabant de kleinste bijdragen aan de toegevoegde waarde.

In Noord-Brabant heeft ASML zich historisch anders ontwikkeld dan de metaalelektro als geheel in Nederland. ASML kent namelijk zowel een sterke productiegroei als een werkgelegenheidsgroei, terwijl de sector als geheel een gematigde groei van de werkgelegenheid heeft gekend. Om rekening te houden met deze historische groei zijn in de prognose de groeicijfers van de metaalelektro in Zuidoost-Noord-Brabant opwaarts bijgesteld. Terwijl in alle provincies de werkgelegenheid van deze sector naar verwachting zal dalen, groeit deze juist in Noord-Brabant.

Daarnaast is ook een aanpassing gemaakt aan de groeicijfers van de vervoerssector en de groothandel van de provincie. Historisch werd hier een relatief hoge groei gerealiseerd en deze trend is doorgezet.

3.3.12 Limburg

De provincie Limburg heeft een aandeel van 6% in de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. Limburg kent een grote chemische sector en ook de metaalelektro en de zorg zijn relatief sterk vertegenwoordigd. De zakelijk dienstverlening is daarentegen veel minder sterk vertegenwoordigd dan landelijk. Ruim de helft van de toegevoegde waarde in Zuid-Limburg wordt gerealiseerd in de regio Zuid-Limburg. De activiteiten van de chemische industrie zijn overwegend in deze regio geconcentreerd. Bijna 90% van de toegevoegde waarde van de chemische sector in de provincie komt uit die COROP. De regio Noord-Limburg is goed voor een kwart van de toegevoegde waarde in de provincie. In deze regio is sprake van een relatief sterke specialisatie op textiel- en kleding, de metaalelektro en de logistieke sectoren groothandel, opslag en dienstverlening voor vervoer en de vervoerssector zelf. De regio Midden-Limburg heeft een aandeel van 20% in de toegevoegde waarde met een sterke specialisatie op de bouwmiddelenindustrie.

Ook in Noord-Limburg is de trend doorgezet van een sterke groei van de vervoerssector.

In de ramingen voor Zuid-Limburg ontbreekt de aardoliebasisindustrie. Hoewel het bedrijf SABIC over oliekrakers beschikt in haar bedrijfsvoering worden alle activiteiten in de CBS-cijfers toegerekend aan de hoofdactiviteit van de vestiging: de chemische industrie.

3.4 Overzicht resultaten per bedrijfstak

Hierna volgen voor ieder van de 18 bedrijfstakken de ontwikkelingen naar COROP. In de tabellen wordt de ontwikkelingen (gemiddelde jaarmutatatie in procenten) van de toegevoegde waarde (TW) en de werkgelegenheid in arbeidsjaren (W) voor de twee scenario's weergegeven.

Tabel 3.3 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, voedings- en genotmiddelen, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Voedings- en genotmiddelen	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-0,3	-1,6	0,4	-1,2
Delfzijl en omgeving	-1,2	0,0	-0,2	0,0
Overig Groningen	-1,0	-2,3	0,2	-1,3
Noord-Friesland	0,1	-1,2	0,6	-0,9
Zuidwest-Friesland	0,4	-0,8	0,7	-0,9
Zuidoost-Friesland	0,2	-1,1	0,6	-1,0
Noord-Drenthe	0,3	-0,9	0,7	-0,8
Zuidoost-Drenthe	0,1	-1,1	0,5	-1,1
Zuidwest-Drenthe	0,3	-0,9	0,7	-0,9
Noord-Overijssel	0,7	-0,6	1,0	-0,5
Zuidwest-Overijssel	0,2	-1,0	0,5	-1,0
Twente	0,4	-0,9	0,6	-0,9
Veluwe	0,7	-0,5	1,1	-0,5
Achterhoek	0,1	-1,2	0,4	-1,1
Arnhem/Nijmegen	0,4	-0,9	0,8	-0,8
Zuidwest-Gelderland	0,4	-0,9	0,7	-0,9
Utrecht	0,6	-0,6	1,0	-0,6
Kop van Noord-Holland	0,2	-1,0	0,6	-1,0
Alkmaar en omgeving	0,5	-0,7	0,9	-0,7
IJmond	0,4	-0,9	0,8	-0,8
Agglomeratie Haarlem	0,8	-0,5	1,3	-0,2
Zaanstreek	0,8	-0,5	1,1	-0,5
Groot-Amsterdam	0,8	-0,4	1,4	-0,2
Het Gooi en Vechtstreek	0,5	-0,8	1,0	-0,6
Leiden en Bollenstreek	0,6	-0,6	1,2	-0,4
Agglomeratie 's-Gravenhage	0,9	-0,4	1,4	-0,2
Delft en Westland	0,8	-0,5	1,4	-0,2
Oost-Zuid-Holland	1,0	-0,3	1,3	-0,3
Groot-Rijnmond	0,8	-0,5	1,1	-0,5
Zuidoost-Zuid-Holland	1,4	0,1	1,7	0,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,0	-1,2	0,5	-1,1
Overig Zeeland	0,3	-0,9	0,7	-0,9
West-Noord-Brabant	0,4	-0,8	0,8	-0,8
Midden-Noord-Brabant	0,6	-0,7	1,0	-0,6
Noordoost-Noord-Brabant	0,4	-0,8	0,7	-0,9
Zuidoost-Noord-Brabant	0,6	-0,6	1,0	-0,6
Noord-Limburg	0,0	-1,2	0,3	-1,2
Midden-Limburg	-0,1	-1,3	0,2	-1,3
Zuid-Limburg	-0,2	-1,4	0,3	-1,2
Flevoland	0,7	-0,6	1,3	-0,2

Bron: EIB

Tabel 3.4 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, textiel en kleding, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Textiel en kleding	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-1,5	0,0	0,1	0,0
Delfzijl en omgeving	-2,4	0,0	-0,4	0,0
Overig Groningen	-1,0	0,0	0,6	0,0
Noord-Friesland	-1,1	-1,3	0,4	-0,8
Zuidwest-Friesland	-0,7	-1,0	0,5	-0,7
Zuidoost-Friesland	-1,0	-1,2	0,3	-0,9
Noord-Drenthe	0,0	0,0	0,5	0,0
Zuidoost-Drenthe	-1,0	0,0	0,3	0,0
Zuidwest-Drenthe	0,0	0,0	0,4	0,0
Noord-Overijssel	-0,4	-0,7	0,8	-0,4
Zuidwest-Overijssel	-0,9	0,0	0,3	0,0
Twente	-0,3	-0,5	1,7	0,4
Veluwe	-0,4	-0,7	0,8	-0,4
Achterhoek	-1,1	-1,3	0,2	-1,0
Arnhem/Nijmegen	-0,8	-1,0	0,6	-0,7
Zuidwest-Gelderland	-0,7	-1,0	0,5	-0,8
Utrecht	-0,5	-0,8	0,8	-0,4
Kop van Noord-Holland	-0,9	-1,1	0,4	-0,9
Alkmaar en omgeving	-0,6	-0,8	0,7	-0,6
IJmond	-0,7	0,0	0,6	0,0
Agglomeratie Haarlem	-0,3	0,0	1,1	0,0
Zaanstreek	-0,4	0,0	0,9	0,0
Groot-Amsterdam	-0,3	-0,6	1,2	-0,1
Het Gooi en Vechtstreek	-0,6	0,0	0,8	0,0
Leiden en Bollenstreek	-0,5	-0,8	0,9	-0,3
Agglomeratie 's-Gravenhage	-0,3	-0,5	1,1	-0,1
Delft en Westland	-0,3	0,0	1,1	0,0
Oost-Zuid-Holland	-0,2	0,0	1,1	0,0
Groot-Rijnmond	-0,4	-0,6	0,9	-0,4
Zuidoost-Zuid-Holland	0,3	0,0	1,5	0,0
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,0	0,0	0,3	0,0
Overig Zeeland	-0,8	-1,0	0,5	-0,8
West-Noord-Brabant	-0,7	-0,9	0,6	-0,7
Midden-Noord-Brabant	-0,6	-0,8	0,8	-0,5
Noordoost-Noord-Brabant	-0,7	-1,0	0,5	-0,8
Zuidoost-Noord-Brabant	-0,5	-0,8	0,8	-0,4
Noord-Limburg	-1,1	-1,4	0,1	-1,1
Midden-Limburg	-1,2	0,0	0,0	0,0
Zuid-Limburg	-1,3	-1,6	0,1	-1,1
Flevoland	-0,4	-0,7	1,1	-0,1

Bron: EIB

Tabel 3.5 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, aardoliebasisindustrie, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Aardoliebasisindustrie	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,0	0,0	0,0	0,0
Delfzijl en omgeving	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig Groningen	-2,1	0,0	-0,3	0,0
Noord-Friesland	0,0	0,0	0,0	0,0
Zuidwest-Friesland	0,0	0,0	0,0	0,0
Zuidoost-Friesland	0,0	0,0	0,0	0,0
Noord-Drenthe	0,0	0,0	0,0	0,0
Zuidoost-Drenthe	0,0	0,0	0,0	0,0
Zuidwest-Drenthe	0,0	0,0	0,0	0,0
Noord-Overijssel	0,0	0,0	0,0	0,0
Zuidwest-Overijssel	0,0	0,0	0,0	0,0
Twente	0,0	0,0	0,0	0,0
Veluwe	0,0	0,0	0,0	0,0
Achterhoek	0,0	0,0	0,0	0,0
Arnhem/Nijmegen	-1,9	0,0	-0,3	0,0
Zuidwest-Gelderland	0,0	0,0	0,0	0,0
Utrecht	0,0	0,0	0,0	0,0
Kop van Noord-Holland	0,0	0,0	0,0	0,0
Alkmaar en omgeving	0,0	0,0	0,0	0,0
IJmond	-1,9	0,0	-0,3	0,0
Agglomeratie Haarlem	0,0	0,0	0,0	0,0
Zaanstreek	0,0	0,0	0,0	0,0
Groot-Amsterdam	-1,4	-0,7	0,3	-0,8
Het Gooi en Vechtstreek	0,0	0,0	0,0	0,0
Leiden en Bollenstreek	0,0	0,0	0,0	0,0
Agglomeratie 's-Gravenhage	-1,4	0,0	0,3	0,0
Delft en Westland	0,0	0,0	0,0	0,0
Oost-Zuid-Holland	0,0	0,0	0,0	0,0
Groot-Rijnmond	-1,5	-0,8	0,0	-1,1
Zuidoost-Zuid-Holland	-0,9	-0,2	0,6	-0,4
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig Zeeland	-1,9	-1,2	-0,4	-1,5
West-Noord-Brabant	-1,8	-1,1	-0,3	-1,4
Midden-Noord-Brabant	0,0	0,0	0,0	0,0
Noordoost-Noord-Brabant	-1,9	-1,2	-0,4	-1,4
Zuidoost-Noord-Brabant	0,0	0,0	0,0	0,0
Noord-Limburg	0,0	0,0	0,0	0,0
Midden-Limburg	0,0	0,0	0,0	0,0
Zuid-Limburg	0,0	0,0	0,0	0,0
Flevoland	0,0	0,0	0,0	0,0

Bron: EIB

Tabel 3.6 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, chemische industrie, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Chemische industrie	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	1,1	-1,7	2,3	-1,2
Delfzijl en omgeving	1,6	-1,2	2,8	-0,8
Overig Groningen	1,6	-1,2	2,8	-0,8
Noord-Friesland	1,5	-1,3	2,6	-1,0
Zuidwest-Friesland	1,9	-0,9	2,7	-0,9
Zuidoost-Friesland	1,6	-1,2	2,5	-1,0
Noord-Drenthe	1,8	-1,0	2,7	-0,9
Zuidoost-Drenthe	1,6	-1,2	2,4	-1,1
Zuidwest-Drenthe	1,8	-1,0	2,6	-0,9
Noord-Overijssel	2,2	-0,7	3,0	-0,6
Zuidwest-Overijssel	1,7	-1,1	2,5	-1,1
Twente	1,8	-1,0	2,6	-1,0
Veluwe	2,2	-0,6	3,0	-0,6
Achterhoek	1,5	-1,3	2,4	-1,2
Arnhem/Nijmegen	1,8	-1,0	2,8	-0,8
Zuidwest-Gelderland	1,9	-1,0	2,6	-0,9
Utrecht	2,1	-0,7	3,0	-0,6
Kop van Noord-Holland	1,7	-1,1	2,5	-1,0
Alkmaar en omgeving	2,0	-0,8	2,8	-0,7
IJmond	1,9	-1,0	2,7	-0,8
Agglomeratie Haarlem	2,2	-0,6	3,3	-0,3
Zaanstreek	2,2	-0,6	3,0	-0,5
Groot-Amsterdam	2,3	-0,5	3,4	-0,2
Het Gooi en Vechtstreek	2,0	-0,9	3,0	-0,6
Leiden en Bollenstreek	2,1	-0,7	3,1	-0,5
Agglomeratie 's-Gravenhage	2,3	-0,5	3,3	-0,3
Delft en Westland	2,3	-0,6	3,3	-0,3
Oost-Zuid-Holland	2,4	-0,4	3,2	-0,3
Groot-Rijnmond	2,2	-0,6	3,1	-0,5
Zuidoost-Zuid-Holland	2,9	0,0	3,7	0,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	1,5	-1,3	2,4	-1,1
Overig Zeeland	1,8	-1,0	2,6	-0,9
West-Noord-Brabant	1,9	-0,9	2,7	-0,8
Midden-Noord-Brabant	2,0	-0,8	2,9	-0,6
Noordoost-Noord-Brabant	1,9	-1,0	2,7	-0,9
Zuidoost-Noord-Brabant	2,1	-0,7	3,0	-0,6
Noord-Limburg	1,5	-1,3	2,3	-1,3
Midden-Limburg	1,4	-1,4	2,2	-1,3
Zuid-Limburg	1,3	-1,5	2,3	-1,3
Flevoland	2,2	-0,7	3,3	-0,3

Bron: EIB

Tabel 3.7 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, staalindustrie, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Staalindustrie	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-1,3	-1,5	0,6	-1,0
Delfzijl en omgeving	-2,2	-2,4	0,1	-1,5
Overig Groningen	-0,8	-1,0	1,1	-0,5
Noord-Friesland	-0,8	-1,1	0,9	-0,7
Zuidwest-Friesland	-0,5	-0,7	1,0	-0,6
Zuidoost-Friesland	-0,8	-1,0	0,8	-0,8
Noord-Drenthe	-0,6	-0,8	1,0	-0,6
Zuidoost-Drenthe	-0,8	-1,0	0,7	-0,9
Zuidwest-Drenthe	-0,6	-0,8	0,9	-0,7
Noord-Overijssel	-0,2	-0,5	1,3	-0,3
Zuidwest-Overijssel	-0,7	-0,9	0,8	-0,8
Twente	-0,6	-0,8	0,9	-0,7
Veluwe	-0,2	-0,4	1,3	-0,3
Achterhoek	-0,9	-1,1	0,7	-0,9
Arnhem/Nijmegen	-0,6	-0,8	1,1	-0,6
Zuidwest-Gelderland	-0,5	-0,8	0,9	-0,7
Utrecht	-0,3	-0,5	1,3	-0,3
Kop van Noord-Holland	-0,7	-0,9	0,8	-0,8
Alkmaar en omgeving	-0,4	-0,6	1,1	-0,5
IJmond	-0,5	-0,7	1,1	-0,6
Agglomeratie Haarlem	-0,1	-0,4	1,6	-0,0
Zaanstreek	-0,2	-0,4	1,3	-0,3
Groot-Amsterdam	-0,1	-0,3	1,7	0,0
Het Gooi en Vechtstreek	-0,4	-0,7	1,3	-0,3
Leiden en Bollenstreek	-0,3	-0,5	1,4	-0,2
Agglomeratie 's-Gravenhage	-0,1	-0,3	1,6	0,0
Delft en Westland	-0,1	-0,4	1,6	0,0
Oost-Zuid-Holland	0,0	-0,2	1,5	-0,1
Groot-Rijnmond	-0,2	-0,4	1,4	-0,3
Zuidoost-Zuid-Holland	0,5	0,2	2,0	0,3
Zeeuwsch-Vlaanderen	-0,9	-1,1	0,7	-0,9
Overig Zeeland	-0,6	-0,8	0,9	-0,7
West-Noord-Brabant	-0,5	-0,7	1,0	-0,6
Midden-Noord-Brabant	-0,4	-0,6	1,2	-0,4
Noordoost-Noord-Brabant	-0,5	-0,7	1,0	-0,7
Zuidoost-Noord-Brabant	-0,3	-0,5	1,3	-0,3
Noord-Limburg	-0,9	-1,1	0,6	-1,0
Midden-Limburg	-1,0	-1,2	0,5	-1,1
Zuid-Limburg	-1,1	-1,3	0,6	-1,0
Flevoland	-0,2	-0,5	1,6	-0,0

Bron: EIB

Tabel 3.8 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, scheepsbouw, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Scheepsbouw	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-0,8	0,0	1,2	0,0
Delfzijl en omgeving	-1,8	-2,6	0,7	-1,4
Overig Groningen	-0,3	-1,3	1,6	-0,5
Noord-Friesland	-0,4	-1,3	1,4	-0,7
Zuidwest-Friesland	-0,1	-1,0	1,5	-0,6
Zuidoost-Friesland	-0,3	-1,3	1,4	-0,7
Noord-Drenthe	-0,2	0,0	1,6	0,0
Zuidoost-Drenthe	-0,4	0,0	1,3	0,0
Zuidwest-Drenthe	-0,2	-1,1	1,5	-0,6
Noord-Overijssel	0,2	-0,7	1,8	-0,3
Zuidwest-Overijssel	0,0	0,0	0,0	0,0
Twente	-0,2	-1,1	1,5	-0,6
Veluwe	0,2	-0,7	1,9	-0,2
Achterhoek	-0,5	-1,4	1,2	-0,9
Arnhem/Nijmegen	-0,1	-1,1	1,6	-0,5
Zuidwest-Gelderland	-0,1	0,0	1,5	0,0
Utrecht	0,1	-0,8	1,8	-0,3
Kop van Noord-Holland	-0,3	-1,2	1,4	-0,7
Alkmaar en omgeving	0,0	0,0	1,7	0,0
IJmond	-0,1	0,0	1,6	0,0
Agglomeratie Haarlem	0,3	0,0	2,1	0,0
Zaanstreek	0,2	0,0	1,9	0,0
Groot-Amsterdam	0,3	-0,6	2,2	0,1
Het Gooi en Vechtstreek	-0,0	0,0	1,8	0,0
Leiden en Bollenstreek	0,1	-0,8	2,0	-0,1
Agglomeratie 's-Gravenhage	0,3	0,0	2,2	0,1
Delft en Westland	0,3	0,0	2,2	0,1
Oost-Zuid-Holland	0,4	0,0	2,1	0,0
Groot-Rijnmond	0,2	-0,7	1,9	-0,2
Zuidoost-Zuid-Holland	0,9	-0,0	2,5	0,4
Zeeuwsch-Vlaanderen	-0,5	0,0	1,3	0,0
Overig Zeeland	-0,2	-1,1	1,5	-0,6
West-Noord-Brabant	-0,1	-1,0	1,6	-0,5
Midden-Noord-Brabant	0,0	-0,9	1,8	-0,3
Noordoost-Noord-Brabant	-0,1	-1,0	1,5	-0,6
Zuidoost-Noord-Brabant	0,1	-0,8	1,8	-0,3
Noord-Limburg	-0,5	-1,4	1,1	-0,9
Midden-Limburg	-0,6	-1,5	1,1	-1,0
Zuid-Limburg	0,0	0,0	1,1	0,0
Flevoland	0,2	-0,7	2,2	0,1

Bron: EIB

Tabel 3.9 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, bouwmaterialenindustrie, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Bouwmaterialenindustrie	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,1	-1,3	1,9	-0,2
Delfzijl en omgeving	-0,8	-2,2	1,4	-0,7
Overig Groningen	0,6	-0,8	2,4	0,3
Noord-Friesland	0,5	-0,9	2,2	0,1
Zuidwest-Friesland	0,9	-0,6	2,3	0,2
Zuidoost-Friesland	0,6	-0,8	2,1	0,0
Noord-Drenthe	0,8	-0,7	2,3	0,2
Zuidoost-Drenthe	0,6	-0,9	2,0	-0,1
Zuidwest-Drenthe	0,8	-0,7	2,2	0,1
Noord-Overijssel	1,1	-0,3	2,6	0,5
Zuidwest-Overijssel	0,7	-0,8	2,1	-0,0
Twente	0,8	-0,7	2,2	0,1
Veluwe	1,2	-0,3	2,6	0,5
Achterhoek	0,5	-1,0	2,0	-0,1
Arnhem/Nijmegen	0,8	-0,6	2,3	0,2
Zuidwest-Gelderland	0,8	-0,6	2,2	0,1
Utrecht	1,1	-0,4	2,6	0,5
Kop van Noord-Holland	0,7	-0,8	2,1	0,0
Alkmaar en omgeving	1,0	-0,5	2,4	0,3
IJmond	0,8	0,0	2,3	0,2
Agglomeratie Haarlem	1,2	0,0	2,9	0,8
Zaanstreek	1,2	0,0	2,6	0,5
Groot-Amsterdam	1,3	-0,2	2,9	0,8
Het Gooi en Vechtstreek	0,9	0,0	2,6	0,5
Leiden en Bollenstreek	1,1	-0,4	2,7	0,6
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,3	-0,2	2,9	0,8
Delft en Westland	1,2	0,0	2,9	0,8
Oost-Zuid-Holland	1,4	-0,1	2,8	0,7
Groot-Rijnmond	1,2	-0,3	2,6	0,5
Zuidoost-Zuid-Holland	1,8	0,4	3,3	1,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,5	-1,0	2,0	-0,1
Overig Zeeland	0,8	-0,7	2,2	0,1
West-Noord-Brabant	0,9	-0,6	2,3	0,2
Midden-Noord-Brabant	1,0	-0,5	2,5	0,4
Noordoost-Noord-Brabant	0,9	-0,6	2,2	0,1
Zuidoost-Noord-Brabant	1,1	-0,4	2,6	0,4
Noord-Limburg	0,5	-1,0	1,9	-0,2
Midden-Limburg	0,4	-1,1	1,8	-0,3
Zuid-Limburg	0,2	-1,2	1,9	-0,2
Flevoland	1,1	-0,3	2,9	0,8

Bron: EIB

Tabel 3.10 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, metaalelektro, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Metaalelektro	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,4	-1,4	2,5	-1,5
Delfzijl en omgeving	-0,5	-2,3	2,0	-2,0
Overig Groningen	0,9	-0,9	2,9	-1,1
Noord-Friesland	0,8	-1,0	2,7	-1,3
Zuidwest-Friesland	1,1	-0,7	2,8	-1,2
Zuidoost-Friesland	0,9	-0,9	2,7	-1,3
Noord-Drenthe	1,0	-0,8	2,9	-1,2
Zuidoost-Drenthe	0,8	-1,0	2,6	-1,4
Zuidwest-Drenthe	1,0	-0,8	2,8	-1,2
Noord-Overijssel	1,4	-0,4	3,1	-0,9
Zuidwest-Overijssel	0,9	-0,9	2,7	-1,3
Twente	1,1	-0,7	2,8	-1,2
Veluwe	1,4	-0,4	3,2	-0,8
Achterhoek	0,8	-1,0	2,5	-1,5
Arnhem/Nijmegen	1,1	-0,7	2,9	-1,1
Zuidwest-Gelderland	1,1	-0,7	2,8	-1,2
Utrecht	1,3	-0,5	3,1	-0,9
Kop van Noord-Holland	0,9	-0,9	2,7	-1,3
Alkmaar en omgeving	1,2	-0,6	3,0	-1,0
IJmond	1,1	-0,7	2,9	-1,1
Agglomeratie Haarlem	1,5	-0,3	3,4	-0,6
Zaanstreek	1,4	-0,4	3,2	-0,8
Groot-Amsterdam	1,5	-0,3	3,5	-0,5
Het Gooi en Vechtstreek	1,2	-0,6	3,1	-0,9
Leiden en Bollenstreek	1,3	-0,5	3,3	-0,8
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,6	-0,3	3,5	-0,5
Delft en Westland	1,5	-0,3	3,5	-0,6
Oost-Zuid-Holland	1,7	-0,1	3,4	-0,6
Groot-Rijnmond	1,5	-0,3	3,2	-0,8
Zuidoost-Zuid-Holland	2,1	0,3	3,8	-0,2
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,7	-1,1	2,6	-1,4
Overig Zeeland	1,0	-0,8	2,8	-1,2
West-Noord-Brabant	1,1	-0,7	2,9	-1,1
Midden-Noord-Brabant	1,2	-0,6	3,1	-0,9
Noordoost-Noord-Brabant	1,1	-0,7	2,8	-1,2
Zuidoost-Noord-Brabant	3,1	1,2	6,1	2,0
Noord-Limburg	0,7	-1,1	2,4	-1,5
Midden-Limburg	0,6	-1,2	2,4	-1,6
Zuid-Limburg	0,5	-1,3	2,4	-1,5
Flevoland	1,4	-0,4	3,5	-0,6

Bron: EIB

Tabel 3.11 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, overige industrie, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Overige industrie	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-1,6	-2,3	-0,2	-1,6
Delfzijl en omgeving	-2,5	-3,2	-0,7	-2,1
Overig Groningen	-1,1	-1,8	0,3	-1,2
Noord-Friesland	-1,2	-1,9	0,1	-1,4
Zuidwest-Friesland	-0,9	-1,5	0,2	-1,3
Zuidoost-Friesland	-1,1	-1,8	0,1	-1,4
Noord-Drenthe	-1,0	-1,7	0,2	-1,2
Zuidoost-Drenthe	-1,2	-1,9	-0,0	-1,5
Zuidwest-Drenthe	-1,0	-1,6	0,2	-1,3
Noord-Overijssel	-0,6	-1,3	0,5	-1,0
Zuidwest-Overijssel	-1,1	-1,8	0,0	-1,4
Twente	-0,9	-1,6	0,1	-1,3
Veluwe	-0,6	-1,2	0,6	-0,9
Achterhoek	-1,2	-1,9	-0,1	-1,6
Arnhem/Nijmegen	-0,9	-1,6	0,3	-1,2
Zuidwest-Gelderland	-0,9	-1,6	0,2	-1,3
Utrecht	-0,7	-1,3	0,5	-1,0
Kop van Noord-Holland	-1,1	-1,7	0,1	-1,4
Alkmaar en omgeving	-0,8	-1,4	0,4	-1,1
IJmond	-0,9	-1,6	0,3	-1,2
Agglomeratie Haarlem	-0,5	-1,2	0,8	-0,7
Zaanstreek	-0,5	-1,2	0,6	-0,9
Groot-Amsterdam	-0,5	-1,1	0,9	-0,6
Het Gooi en Vechtstreek	-0,8	-1,5	0,5	-1,0
Leiden en Bollenstreek	-0,7	-1,3	0,6	-0,8
Agglomeratie 's-Gravenhage	-0,4	-1,1	0,9	-0,6
Delft en Westland	-0,5	-1,2	0,8	-0,6
Oost-Zuid-Holland	-0,3	-1,0	0,8	-0,7
Groot-Rijnmond	-0,5	-1,2	0,6	-0,9
Zuidoost-Zuid-Holland	0,1	-0,6	1,2	-0,3
Zeeuwsch-Vlaanderen	-1,3	-1,9	-0,0	-1,5
Overig Zeeland	-1,0	-1,6	0,2	-1,3
West-Noord-Brabant	-0,9	-1,5	0,3	-1,2
Midden-Noord-Brabant	-0,7	-1,4	0,5	-1,0
Noordoost-Noord-Brabant	-0,9	-1,6	0,2	-1,3
Zuidoost-Noord-Brabant	-0,7	-1,3	0,5	-1,0
Noord-Limburg	-1,3	-1,9	-0,2	-1,6
Midden-Limburg	-1,4	-2,0	-0,3	-1,7
Zuid-Limburg	-1,5	-2,2	-0,2	-1,6
Flevoland	-0,6	-1,3	0,8	-0,6

Bron: EIB

Tabel 3.12 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, groothandel, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Groothandel	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	1,8	-0,6	3,5	-0,1
Delfzijl en omgeving	1,1	-1,2	3,1	-0,5
Overig Groningen	2,4	0,0	4,0	0,4
Noord-Friesland	2,2	-0,2	3,7	0,1
Zuidwest-Friesland	2,3	-0,1	3,6	0,0
Zuidoost-Friesland	2,2	-0,2	3,6	0,0
Noord-Drenthe	2,2	-0,2	3,7	0,0
Zuidoost-Drenthe	2,1	-0,3	3,5	-0,1
Zuidwest-Drenthe	2,3	-0,1	3,7	0,1
Noord-Overijssel	2,6	0,2	4,0	0,4
Zuidwest-Overijssel	2,4	0,0	3,8	0,2
Twente	2,3	-0,1	3,6	0,0
Veluwe	2,7	0,3	4,1	0,5
Achterhoek	2,2	-0,2	3,6	0,0
Arnhem/Nijmegen	2,6	0,2	4,0	0,4
Zuidwest-Gelderland	2,6	0,2	3,9	0,3
Utrecht	2,7	0,3	4,1	0,5
Kop van Noord-Holland	2,3	-0,0	3,7	0,1
Alkmaar en omgeving	2,5	0,1	3,9	0,3
IJmond	2,6	0,2	4,0	0,4
Agglomeratie Haarlem	2,8	0,4	4,3	0,7
Zaanstreek	2,8	0,4	4,2	0,6
Groot-Amsterdam	3,1	0,7	4,7	1,0
Het Gooi en Vechtstreek	2,5	0,1	4,0	0,4
Leiden en Bollenstreek	2,7	0,3	4,3	0,7
Agglomeratie 's-Gravenhage	3,0	0,6	4,5	0,9
Delft en Westland	3,0	0,6	4,5	0,9
Oost-Zuid-Holland	2,9	0,5	4,3	0,7
Groot-Rijnmond	2,9	0,4	4,2	0,6
Zuidoost-Zuid-Holland	3,4	0,9	4,8	1,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	2,1	-0,3	3,6	0,0
Overig Zeeland	2,4	0,0	3,8	0,2
West-Noord-Brabant	2,6	0,2	4,0	0,4
Midden-Noord-Brabant	2,6	0,2	4,1	0,5
Noordoost-Noord-Brabant	2,6	0,2	4,0	0,3
Zuidoost-Noord-Brabant	2,8	0,4	4,2	0,6
Noord-Limburg	2,8	0,4	4,2	0,6
Midden-Limburg	2,3	-0,1	3,7	0,1
Zuid-Limburg	2,2	-0,2	3,6	0,0
Flevoland	2,9	0,5	4,6	0,9

Bron: EIB

Tabel 3.13 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, opslag en dienstverlening vervoer, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Opslag en dienstverlening vervoer	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	1,2	0,0	2,4	0,0
Delfzijl en omgeving	0,5	-1,6	2,0	-0,5
Overig Groningen	1,8	-0,3	3,0	0,5
Noord-Friesland	1,5	-0,5	2,6	0,1
Zuidwest-Friesland	1,6	-0,4	2,6	0,1
Zuidoost-Friesland	1,6	-0,5	2,6	0,1
Noord-Drenthe	1,6	-0,5	2,6	0,1
Zuidoost-Drenthe	1,4	-0,6	2,4	-0,1
Zuidwest-Drenthe	1,6	-0,4	2,6	0,1
Noord-Overijssel	2,0	-0,1	3,0	0,5
Zuidwest-Overijssel	1,7	0,0	2,7	0,2
Twente	1,6	-0,4	2,6	0,1
Veluwe	2,0	-0,0	3,0	0,5
Achterhoek	1,6	-0,5	2,6	0,1
Arnhem/Nijmegen	1,9	-0,2	2,9	0,5
Zuidwest-Gelderland	1,9	-0,1	2,9	0,4
Utrecht	2,0	-0,0	3,0	0,6
Kop van Noord-Holland	1,7	-0,4	2,7	0,2
Alkmaar en omgeving	1,9	-0,2	2,8	0,4
IJmond	1,9	-0,1	2,9	0,5
Agglomeratie Haarlem	2,1	0,0	3,2	0,8
Zaanstreek	2,2	0,1	3,1	0,7
Groot-Amsterdam	2,5	0,4	3,6	1,1
Het Gooi en Vechtstreek	1,8	-0,2	3,0	0,5
Leiden en Bollenstreek	2,1	0,0	3,2	0,7
Agglomeratie 's-Gravenhage	2,3	0,3	3,5	1,0
Delft en Westland	2,3	0,2	3,4	0,9
Oost-Zuid-Holland	2,3	0,2	3,3	0,8
Groot-Rijnmond	2,2	0,1	3,2	0,7
Zuidoost-Zuid-Holland	2,7	0,6	3,7	1,2
Zeeuwsch-Vlaanderen	1,5	-0,6	2,5	0,1
Overig Zeeland	1,8	-0,3	2,7	0,2
West-Noord-Brabant	2,0	-0,1	2,9	0,4
Midden-Noord-Brabant	2,0	-0,1	3,1	0,6
Noordoost-Noord-Brabant	1,9	-0,1	2,9	0,4
Zuidoost-Noord-Brabant	2,1	0,1	3,1	0,7
Noord-Limburg	1,7	-0,4	2,6	0,1
Midden-Limburg	1,7	-0,4	2,6	0,1
Zuid-Limburg	1,5	-0,5	2,6	0,1
Flevoland	2,3	0,2	3,5	1,0

Bron: EIB

Tabel 3.14 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, bouwnijverheid, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Bouwnijverheid	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,6	-0,1	1,8	0,6
Delfzijl en omgeving	-0,3	-1,0	1,3	0,1
Overig Groningen	1,1	0,4	2,3	1,0
Noord-Friesland	1,0	0,3	2,1	0,8
Zuidwest-Friesland	1,4	0,6	2,1	0,9
Zuidoost-Friesland	1,1	0,4	2,0	0,8
Noord-Drenthe	1,2	0,5	2,2	1,0
Zuidoost-Drenthe	1,0	0,3	1,9	0,7
Zuidwest-Drenthe	1,3	0,5	2,1	0,9
Noord-Overijssel	1,6	0,9	2,5	1,2
Zuidwest-Overijssel	1,1	0,4	2,0	0,8
Twente	1,3	0,6	2,1	0,9
Veluwe	1,7	0,9	2,5	1,3
Achterhoek	1,0	0,2	1,9	0,6
Arnhem/Nijmegen	1,3	0,6	2,2	1,0
Zuidwest-Gelderland	1,3	0,6	2,1	0,9
Utrecht	1,6	0,8	2,5	1,2
Kop van Noord-Holland	1,2	0,4	2,0	0,8
Alkmaar en omgeving	1,5	0,7	2,3	1,1
IJmond	1,3	0,6	2,2	1,0
Agglomeratie Haarlem	1,7	1,0	2,8	1,5
Zaanstreek	1,7	0,9	2,5	1,3
Groot-Amsterdam	1,8	1,0	2,8	1,6
Het Gooi en Vechtstreek	1,4	0,7	2,5	1,2
Leiden en Bollenstreek	1,6	0,8	2,6	1,4
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,8	1,0	2,8	1,6
Delft en Westland	1,7	1,0	2,8	1,6
Oost-Zuid-Holland	1,9	1,1	2,7	1,5
Groot-Rijnmond	1,7	1,0	2,5	1,3
Zuidoost-Zuid-Holland	2,3	1,6	3,2	1,9
Zeeuwsch-Vlaanderen	1,0	0,2	1,9	0,7
Overig Zeeland	1,3	0,5	2,1	0,9
West-Noord-Brabant	1,4	0,6	2,2	1,0
Midden-Noord-Brabant	1,5	0,7	2,4	1,2
Noordoost-Noord-Brabant	1,3	0,6	2,1	0,9
Zuidoost-Noord-Brabant	1,6	0,8	2,4	1,2
Noord-Limburg	1,0	0,2	1,8	0,6
Midden-Limburg	0,8	0,1	1,7	0,5
Zuid-Limburg	0,7	-0,0	1,8	0,6
Flevoland	1,6	0,9	2,8	1,6

Bron: EIB

Tabel 3.15 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, detailhandel en horeca, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Detailhandel en horeca	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-0,7	-0,6	0,7	-0,1
Delfzijl en omgeving	-1,4	-1,3	0,3	-0,5
Overig Groningen	-0,1	-0,0	1,2	0,4
Noord-Friesland	-0,4	-0,3	0,9	0,1
Zuidwest-Friesland	-0,3	-0,2	0,8	0,0
Zuidoost-Friesland	-0,3	-0,3	0,8	0,0
Noord-Drenthe	-0,3	-0,3	0,9	0,1
Zuidoost-Drenthe	-0,5	-0,4	0,7	-0,1
Zuidwest-Drenthe	-0,3	-0,2	0,9	0,1
Noord-Overijssel	0,1	0,2	1,3	0,4
Zuidwest-Overijssel	-0,1	-0,1	1,0	0,2
Twente	-0,3	-0,2	0,8	0,0
Veluwe	0,2	0,2	1,3	0,5
Achterhoek	-0,3	-0,3	0,8	0,0
Arnhem/Nijmegen	0,0	0,1	1,2	0,4
Zuidwest-Gelderland	0,0	0,1	1,1	0,3
Utrecht	0,1	0,2	1,3	0,5
Kop van Noord-Holland	-0,2	-0,1	1,0	0,1
Alkmaar en omgeving	-0,0	0,1	1,1	0,3
IJmond	0,0	0,1	1,2	0,4
Agglomeratie Haarlem	0,2	0,3	1,5	0,7
Zaanstreek	0,3	0,4	1,4	0,6
Groot-Amsterdam	0,6	0,7	1,9	1,1
Het Gooi en Vechtstreek	-0,1	0,0	1,2	0,4
Leiden en Bollenstreek	0,2	0,3	1,5	0,7
Agglomeratie 's-Gravenhage	0,4	0,5	1,8	0,9
Delft en Westland	0,4	0,5	1,7	0,9
Oost-Zuid-Holland	0,4	0,5	1,6	0,7
Groot-Rijnmond	0,3	0,4	1,5	0,6
Zuidoost-Zuid-Holland	0,8	0,9	2,0	1,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	-0,4	-0,3	0,8	0,0
Overig Zeeland	-0,1	-0,1	1,0	0,2
West-Noord-Brabant	0,1	0,1	1,2	0,4
Midden-Noord-Brabant	0,1	0,2	1,3	0,5
Noordoost-Noord-Brabant	0,0	0,1	1,2	0,3
Zuidoost-Noord-Brabant	0,2	0,3	1,4	0,6
Noord-Limburg	-0,2	-0,1	0,9	0,1
Midden-Limburg	-0,2	-0,1	0,9	0,1
Zuid-Limburg	-0,4	-0,3	0,9	0,0
Flevoland	0,4	0,5	1,8	1,0

Bron: EIB

Tabel 3.16 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, vervoer, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Vervoer	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-0,9	-1,7	0,5	-1,2
Delfzijl en omgeving	-1,6	-2,4	0,1	-1,6
Overig Groningen	-0,3	-1,1	1,1	-0,7
Noord-Friesland	-0,6	-1,4	0,7	-1,0
Zuidwest-Friesland	-0,5	-1,2	0,7	-1,1
Zuidoost-Friesland	-0,5	-1,3	0,7	-1,1
Noord-Drenthe	-0,5	-1,3	0,7	-1,0
Zuidoost-Drenthe	-0,7	-1,4	0,5	-1,2
Zuidwest-Drenthe	-0,5	-1,2	0,7	-1,0
Noord-Overijssel	-0,1	-0,9	1,1	-0,7
Zuidwest-Overijssel	-0,3	-1,1	0,8	-0,9
Twente	-0,5	-1,2	0,7	-1,1
Veluwe	-0,0	-0,8	1,1	-0,6
Achterhoek	-0,5	-1,3	0,7	-1,1
Arnhem/Nijmegen	-0,2	-1,0	1,0	-0,7
Zuidwest-Gelderland	-0,2	-0,9	1,0	-0,8
Utrecht	-0,1	-0,8	1,1	-0,6
Kop van Noord-Holland	-0,4	-1,2	0,8	-0,9
Alkmaar en omgeving	-0,2	-1,0	0,9	-0,8
IJmond	-0,2	-0,9	1,0	-0,7
Agglomeratie Haarlem	0,0	-0,8	1,3	-0,4
Zaanstreek	0,0	-0,8	1,3	-0,4
Groot-Amsterdam	0,4	-0,4	1,7	-0,0
Het Gooi en Vechtstreek	-0,3	-1,0	1,1	-0,7
Leiden en Bollenstreek	0,0	-0,8	1,3	-0,4
Agglomeratie 's-Gravenhage	0,2	-0,5	1,6	-0,2
Delft en Westland	0,2	-0,6	1,5	-0,2
Oost-Zuid-Holland	0,2	-0,6	1,4	-0,4
Groot-Rijnmond	0,1	-0,7	1,3	-0,5
Zuidoost-Zuid-Holland	0,6	-0,2	1,8	0,0
Zeeuwsch-Vlaanderen	-0,6	-1,4	0,7	-1,1
Overig Zeeland	-0,3	-1,1	0,8	-0,9
West-Noord-Brabant	-0,1	-0,9	1,0	-0,7
Midden-Noord-Brabant	-0,1	-0,9	1,2	-0,6
Noordoost-Noord-Brabant	-0,2	-0,9	1,0	-0,7
Zuidoost-Noord-Brabant	0,0	-0,7	1,2	-0,5
Noord-Limburg	-0,4	-1,2	0,7	-1,0
Midden-Limburg	-0,4	-1,2	0,7	-1,0
Zuid-Limburg	-0,6	-1,4	0,7	-1,0
Flevoland	0,2	-0,6	1,6	-0,1

Bron: EIB

Tabel 3.17 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, zakelijke diensten, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Zakelijke diensten	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,6	-0,4	1,5	-0,1
Delfzijl en omgeving	-0,1	-1,1	1,0	-0,6
Overig Groningen	1,1	0,2	2,0	0,4
Noord-Friesland	0,9	-0,1	1,7	0,0
Zuidwest-Friesland	1,0	0,0	1,6	-0,0
Zuidoost-Friesland	0,9	-0,1	1,6	-0,0
Noord-Drenthe	0,9	-0,1	1,7	0,0
Zuidoost-Drenthe	0,8	-0,2	1,5	-0,2
Zuidwest-Drenthe	1,0	0,0	1,7	0,0
Noord-Overijssel	1,4	0,4	2,0	0,4
Zuidwest-Overijssel	1,1	0,1	1,8	0,1
Twente	1,0	0,0	1,6	-0,0
Veluwe	1,4	0,4	2,1	0,4
Achterhoek	0,9	-0,1	1,6	-0,0
Arnhem/Nijmegen	1,3	0,3	2,0	0,4
Zuidwest-Gelderland	1,3	0,3	1,9	0,3
Utrecht	1,4	0,4	2,1	0,5
Kop van Noord-Holland	1,1	0,1	1,7	0,1
Alkmaar en omgeving	1,2	0,3	1,9	0,3
IJmond	1,3	0,3	2,0	0,4
Agglomeratie Haarlem	1,5	0,5	2,3	0,7
Zaanstreek	1,5	0,5	2,2	0,6
Groot-Amsterdam	1,9	0,9	2,7	1,0
Het Gooi en Vechtstreek	1,2	0,2	2,0	0,4
Leiden en Bollenstreek	1,5	0,5	2,3	0,6
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,7	0,7	2,5	0,9
Delft en Westland	1,7	0,7	2,5	0,8
Oost-Zuid-Holland	1,7	0,7	2,3	0,7
Groot-Rijnmond	1,6	0,6	2,2	0,6
Zuidoost-Zuid-Holland	2,1	1,1	2,8	1,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,9	-0,1	1,6	-0,0
Overig Zeeland	1,1	0,1	1,8	0,1
West-Noord-Brabant	1,3	0,3	2,0	0,3
Midden-Noord-Brabant	1,4	0,4	2,1	0,5
Noordoost-Noord-Brabant	1,3	0,3	1,9	0,3
Zuidoost-Noord-Brabant	1,5	0,5	2,2	0,6
Noord-Limburg	1,1	0,1	1,7	0,0
Midden-Limburg	1,0	0,1	1,7	0,0
Zuid-Limburg	0,9	-0,1	1,6	0,0
Flevoland	1,7	0,7	2,6	0,9

Bron: EIB

Tabel 3.18 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, onderwijs, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Onderwijs	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-0,6	-0,8	0,0	-0,3
Delfzijl en omgeving	-2,0	-2,3	-0,9	-1,3
Overig Groningen	0,2	0,0	0,7	0,4
Noord-Friesland	-0,4	-0,6	0,0	-0,3
Zuidwest-Friesland	-0,3	-0,5	-0,0	-0,4
Zuidoost-Friesland	-0,7	-0,9	-0,3	-0,7
Noord-Drenthe	-0,7	-0,9	-0,3	-0,7
Zuidoost-Drenthe	-0,4	-0,6	-0,1	-0,4
Zuidwest-Drenthe	-0,4	-0,6	-0,0	-0,4
Noord-Overijssel	0,1	-0,2	0,3	0,0
Zuidwest-Overijssel	-0,1	-0,4	0,1	-0,2
Twente	-0,4	-0,6	-0,2	-0,5
Veluwe	0,5	0,3	0,7	0,4
Achterhoek	-0,6	-0,8	-0,3	-0,6
Arnhem/Nijmegen	0,4	0,1	0,7	0,3
Zuidwest-Gelderland	-0,1	-0,3	0,1	-0,2
Utrecht	0,4	0,1	0,6	0,3
Kop van Noord-Holland	-0,2	-0,4	0,1	-0,2
Alkmaar en omgeving	-0,0	-0,3	0,2	-0,1
IJmond	0,5	0,2	0,8	0,4
Agglomeratie Haarlem	0,8	0,6	1,1	0,8
Zaanstreek	1,3	1,1	1,5	1,2
Groot-Amsterdam	1,3	1,0	1,5	1,2
Het Gooi en Vechtstreek	0,4	0,1	0,7	0,4
Leiden en Bollenstreek	0,6	0,3	0,9	0,6
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,2	1,0	1,5	1,2
Delft en Westland	1,1	0,9	1,4	1,0
Oost-Zuid-Holland	0,6	0,4	0,9	0,6
Groot-Rijnmond	0,9	0,7	1,1	0,8
Zuidoost-Zuid-Holland	1,0	0,8	1,3	0,9
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,4	0,2	0,8	0,4
Overig Zeeland	0,1	-0,1	0,4	0,1
West-Noord-Brabant	0,7	0,5	1,0	0,6
Midden-Noord-Brabant	0,4	0,2	0,7	0,3
Noordoost-Noord-Brabant	0,3	0,0	0,5	0,2
Zuidoost-Noord-Brabant	0,6	0,4	0,9	0,5
Noord-Limburg	0,1	-0,1	0,3	0,0
Midden-Limburg	0,2	0,0	0,5	0,2
Zuid-Limburg	0,3	0,0	0,6	0,3
Flevoland	0,4	0,2	0,8	0,5

Bron: EIB

Tabel 3.19 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, zorg, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Zorg	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,7	-0,0	1,2	1,2
Delfzijl en omgeving	0,6	-0,1	1,2	1,2
Overig Groningen	2,0	1,3	1,9	1,9
Noord-Friesland	1,1	0,5	1,5	1,5
Zuidwest-Friesland	0,6	-0,0	1,2	1,2
Zuidoost-Friesland	1,2	0,5	1,5	1,5
Noord-Drenthe	0,9	0,2	1,3	1,3
Zuidoost-Drenthe	0,6	-0,1	1,1	1,1
Zuidwest-Drenthe	0,9	0,3	1,3	1,3
Noord-Overijssel	1,7	1,1	1,8	1,8
Zuidwest-Overijssel	1,8	1,1	1,8	1,8
Twente	1,1	0,4	1,4	1,4
Veluwe	1,3	0,6	1,5	1,5
Achterhoek	1,2	0,6	1,5	1,5
Arnhem/Nijmegen	1,7	1,0	1,8	1,8
Zuidwest-Gelderland	2,1	1,4	2,0	2
Utrecht	1,9	1,2	1,9	1,9
Kop van Noord-Holland	1,3	0,6	1,6	1,6
Alkmaar en omgeving	1,2	0,5	1,5	1,5
IJmond	1,4	0,7	1,6	1,6
Agglomeratie Haarlem	1,2	0,5	1,5	1,5
Zaanstreek	1,0	0,3	1,4	1,4
Groot-Amsterdam	3,0	2,3	2,5	2,5
Het Gooi en Vechtstreek	0,9	0,2	1,3	1,3
Leiden en Bollenstreek	1,8	1,1	1,9	1,9
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,9	1,3	2,0	2
Delft en Westland	1,9	1,3	1,9	2
Oost-Zuid-Holland	1,6	0,9	1,8	1,8
Groot-Rijnmond	1,6	1,0	1,8	1,8
Zuidoost-Zuid-Holland	2,1	1,4	2,1	2,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,2	-0,5	1,0	1
Overig Zeeland	0,9	0,2	1,4	1,4
West-Noord-Brabant	1,3	0,6	1,6	1,6
Midden-Noord-Brabant	1,6	0,9	1,8	1,8
Noordoost-Noord-Brabant	1,6	0,9	1,8	1,8
Zuidoost-Noord-Brabant	1,7	1,0	1,9	1,9
Noord-Limburg	1,4	0,7	1,6	1,6
Midden-Limburg	1,3	0,6	1,6	1,6
Zuid-Limburg	0,9	0,2	1,4	1,4
Flevoland	3,5	2,8	2,8	2,8

Bron: EIB

Tabel 3.20 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, overige quartaire diensten, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Overige quartaire diensten	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,0	-0,6	0,9	-0,0
Delfzijl en omgeving	-0,7	-1,3	0,4	-0,5
Overig Groningen	0,6	-0,0	1,4	0,5
Noord-Friesland	0,3	-0,3	1,0	0,1
Zuidwest-Friesland	0,4	-0,2	1,0	0,1
Zuidoost-Friesland	0,4	-0,2	1,0	0,1
Noord-Drenthe	0,4	-0,2	1,0	0,1
Zuidoost-Drenthe	0,3	-0,3	0,8	-0,1
Zuidwest-Drenthe	0,4	-0,2	1,0	0,1
Noord-Overijssel	0,8	0,2	1,4	0,5
Zuidwest-Overijssel	0,6	-0,0	1,1	0,2
Twente	0,5	-0,1	1,0	0,1
Veluwe	0,9	0,3	1,4	0,5
Achterhoek	0,4	-0,2	1,0	0,1
Arnhem/Nijmegen	0,7	0,1	1,3	0,5
Zuidwest-Gelderland	0,7	0,1	1,3	0,4
Utrecht	0,8	0,2	1,4	0,6
Kop van Noord-Holland	0,5	-0,1	1,1	0,2
Alkmaar en omgeving	0,7	0,1	1,2	0,4
IJmond	0,8	0,2	1,3	0,5
Agglomeratie Haarlem	0,9	0,3	1,6	0,8
Zaanstreek	1,0	0,4	1,5	0,7
Groot-Amsterdam	1,3	0,7	2,0	1,1
Het Gooi en Vechtstreek	0,7	0,1	1,4	0,5
Leiden en Bollenstreek	0,9	0,3	1,6	0,7
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,2	0,6	1,9	1,0
Delft en Westland	1,1	0,5	1,8	0,9
Oost-Zuid-Holland	1,1	0,5	1,7	0,8
Groot-Rijnmond	1,0	0,4	1,6	0,7
Zuidoost-Zuid-Holland	1,5	0,9	2,1	1,2
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,3	-0,3	1,0	0,1
Overig Zeeland	0,6	-0,0	1,1	0,2
West-Noord-Brabant	0,8	0,2	1,3	0,4
Midden-Noord-Brabant	0,8	0,2	1,5	0,6
Noordoost-Noord-Brabant	0,8	0,2	1,3	0,4
Zuidoost-Noord-Brabant	1,0	0,4	1,5	0,7
Noord-Limburg	0,5	-0,1	1,0	0,1
Midden-Limburg	0,5	-0,1	1,0	0,1
Zuid-Limburg	0,3	-0,3	1,0	0,1
Flevoland	1,1	0,5	1,9	1,0

Bron: EIB

Tabel 3.21 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2020-2032, totaal 18 bedrijfstakken, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Totaal 18 bedrijfstakken	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	0,2	-0,7	1,5	0,0
Delfzijl en omgeving	0,0	-1,4	1,4	-0,5
Overig Groningen	1,0	0,2	2,0	0,7
Noord-Friesland	0,6	-0,2	1,6	0,3
Zuidwest-Friesland	0,7	-0,2	1,6	0,1
Zuidoost-Friesland	0,7	-0,2	1,8	0,2
Noord-Drenthe	0,7	-0,2	1,7	0,3
Zuidoost-Drenthe	0,6	-0,4	1,6	0,0
Zuidwest-Drenthe	0,8	-0,2	1,8	0,2
Noord-Overijssel	1,2	0,3	2,1	0,6
Zuidwest-Overijssel	1,0	0,1	1,9	0,3
Twente	0,9	-0,1	1,8	0,2
Veluwe	1,2	0,3	2,2	0,6
Achterhoek	0,7	-0,3	1,7	0,1
Arnhem/Nijmegen	1,1	0,3	2,2	0,6
Zuidwest-Gelderland	1,2	0,2	2,2	0,4
Utrecht	1,3	0,4	2,2	0,7
Kop van Noord-Holland	0,8	-0,0	1,8	0,3
Alkmaar en omgeving	1,1	0,1	2,0	0,5
IJmond	0,3	0,1	1,6	0,5
Agglomeratie Haarlem	1,3	0,4	2,3	0,9
Zaanstreek	1,3	0,3	2,2	0,7
Groot-Amsterdam	1,8	0,9	2,8	1,2
Het Gooi en Vechtstreek	1,2	0,1	2,3	0,6
Leiden en Bollenstreek	1,4	0,4	2,5	0,9
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,5	0,7	2,4	1,1
Delft en Westland	1,6	0,6	2,7	1,0
Oost-Zuid-Holland	1,6	0,6	2,6	0,9
Groot-Rijnmond	1,5	0,5	2,4	0,8
Zuidoost-Zuid-Holland	2,0	0,9	3,0	1,2
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,6	-0,5	1,7	0,0
Overig Zeeland	0,8	-0,1	1,8	0,3
West-Noord-Brabant	1,2	0,1	2,2	0,5
Midden-Noord-Brabant	1,2	0,2	2,3	0,6
Noordoost-Noord-Brabant	1,2	0,2	2,1	0,5
Zuidoost-Noord-Brabant	1,7	0,5	3,2	0,9
Noord-Limburg	0,9	-0,1	2,0	0,2
Midden-Limburg	0,8	-0,2	1,8	0,2
Zuid-Limburg	0,7	-0,3	1,8	0,2
Flevoland	1,8	0,8	2,9	1,2

Bron: EIB

3.5 Doorkijk tot 2040

Aanvullend op de actualisatie van de eerdere ramingen tot 2032 wordt er in dit rapport een doorkijk gegeven van de regionale ontwikkelingen van het bbp en de totale werkgelegenheid van 2033 tot 2040, waarbij ook hier een behoedzaam en een gunstig scenario wordt gehanteerd. De hierbij gehanteerde uitgangspunten voor het behoedzame en het gunstige scenario worden in tabel 3.22 weergegeven. De economische ontwikkeling vlakkt in deze periode - in lijn met de WLO2015-scenario's - iets af ten opzichte van de voorgaande periode.

Tabel 3.22 **Uitgangspunten behoedzaam en gunstig scenario, jaarlijkse groeicijfers, 2033-2040**

Economische factoren	Behoedzaam	Gunstig
Bruto binnenlands product	1,0%	2,0%
Relevante wereldhandelsvolume	2,5%	4,5%
Concurrerende wereldhandelsprijzen	0,8%	1,3%
Consumptie	0,75%	1,75%
Huishoudens	0,0%	0,4%

Bron: EIB

Toegevoegde waarde

In tabel 3.23 worden de jaarlijkse groeicijfers van de verwachte toegevoegde waarde en werkgelegenheid per COROP-gebied tussen 2032 en 2040 voor zowel het behoedzame als het gunstige scenario gegeven. De doorkijk verschaft op globaal niveau inzicht in de economische ontwikkelingen tot 2040. Daarbij valt ten eerste op dat de toegevoegde waarde in beide scenario's in alle gebieden toeneemt, behalve in het behoedzame scenario in Delfzijl en omgeving en IJmond, waar de toegevoegde waarde juist afneemt. We zien een lagere groei in gebieden die in de periferie liggen zoals in de provincies Zeeland, Limburg en Groningen. Dit staat in verband met de lage bevolkingsgroei (of zelfs krimp) in deze gebieden en de hoge vergrijzing. De gebieden Flevoland, Zuidoost-Zuid-Holland, Zuidoost-Noord-Brabant en Groot-Amsterdam kennen in beide scenario's relatief de hoogste groei van de toegevoegde waarde. Het CBS verwacht in deze regio's een hogere bevolkingsgroei en ook blijft de vergrijzing achter op andere gebieden.

Werkgelegenheid

Anders dan bij de doorkijk voor de toegevoegde waarde ondergaat een significant deel van de regio's in het behoedzame scenario een krimp in de werkgelegenheid. In het behoedzame scenario gaat het om 18 regio's en in het gunstige scenario om slechts 17. De COROP Gooi en Vechtstreek vertoont in het behoedzame scenario wel een krimp en in het gunstige scenario niet. De gebieden die naar verwachting de grootste stijging in de werkgelegenheid zullen ondergaan zijn Flevoland, Groot-Amsterdam en Zuidoost-Zuid-Holland. Ook hier geldt dat de krimp zich centreert in gebieden in de periferie, die een hogere mate van vergrijzing tegemoet gaan dan de rest van het land.

Tabel 3.23 Verwachte ontwikkeling toegevoegde waarde en werkgelegenheid 2032-2040, behoedzaam en gunstig groeiscenario.

Totaal 18 bedrijfstakken	Behoedzaam		Gunstig	
	TW	WG	TW	WG
Oost-Groningen	-0,1	-0,6	1,2	0,0
Delfzijl en omgeving	-0,3	-1,4	1,2	-0,5
Overig Groningen	0,8	0,3	1,7	0,6
Noord-Friesland	0,3	-0,2	1,3	0,2
Zuidwest-Friesland	0,3	-0,3	1,4	0,1
Zuidoost-Friesland	0,4	-0,2	1,5	0,2
Noord-Drenthe	0,4	-0,2	1,4	0,2
Zuidoost-Drenthe	0,3	-0,4	1,3	-0,0
Zuidwest-Drenthe	0,5	-0,1	1,5	0,2
Noord-Overijssel	0,8	0,2	1,8	0,5
Zuidwest-Overijssel	0,7	0,1	1,6	0,3
Twente	0,5	-0,2	1,5	0,1
Veluwe	1,0	0,3	1,9	0,5
Achterhoek	0,3	-0,3	1,5	0,1
Arnhem/Nijmegen	0,8	0,2	1,9	0,6
Zuidwest-Gelderland	1,0	0,2	1,9	0,4
Utrecht	1,1	0,4	1,9	0,6
Kop van Noord-Holland	0,6	-0,1	1,5	0,2
Alkmaar en omgeving	0,8	0,1	1,7	0,4
IJmond	-0,0	0,1	1,2	0,4
Agglomeratie Haarlem	1,1	0,4	2,0	0,8
Zaanstreek	1,0	0,3	2,0	0,6
Groot-Amsterdam	1,6	0,9	2,5	1,2
Het Gooi en Vechtstreek	1,0	0,1	2,0	0,5
Leiden en Bollenstreek	1,2	0,4	2,2	0,8
Agglomeratie 's-Gravenhage	1,3	0,7	2,1	1,0
Delft en Westland	1,4	0,6	2,4	0,9
Oost-Zuid-Holland	1,3	0,5	2,3	0,8
Groot-Rijnmond	1,2	0,5	2,1	0,7
Zuidoost-Zuid-Holland	1,7	0,9	2,7	1,1
Zeeuwsch-Vlaanderen	0,3	-0,5	1,4	-0,0
Overig Zeeland	0,6	-0,1	1,6	0,3
West-Noord-Brabant	0,9	0,1	1,9	0,4
Midden-Noord-Brabant	1,0	0,2	2,0	0,6
Noordoost-Noord-Brabant	0,8	0,1	1,8	0,4
Zuidoost-Noord-Brabant	1,0	0,3	3,1	0,8
Noord-Limburg	0,6	-0,2	1,8	0,1
Midden-Limburg	0,5	-0,1	1,5	0,2
Zuid-Limburg	0,4	-0,3	1,5	0,2
Flevoland	1,5	0,8	2,6	1,1

Bron: EIB

Koninginneweg 20
1075 CX Amsterdam
t (020) 205 16 00
eib@eib.nl
www.eib.nl